

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 800 fr. per jaar

Postchekrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, Antwerpen

Plechtige Opening van de Conferentie der Jonge Balie te Dendermonde
op zaterdag, 14 december 1968.

LIJCHAMELIJKE SCHADE MET BESTENDIGE WERKONBEKWAAMHEID EN SCHADEVERGOEDING IN HET GEMEEN RECHT:

Rede uitgesproken door Mr. Eric MERTENS.

I. Inleiding

Bij de keuze van het onderwerp voor deze uiteenzetting heb ik mij eerder laten leiden door praktische overwegingen dan door juridische motieven: de vergoeding der lichamelijke schade met bestendige werkonbekwaamheid is inderdaad een zeer belangrijk vraagstuk waarbij veelal voor het slachtoffer vitale belangen op het spel staan.

De enorme uiteenlopendheid van de rechtspraak en de rechtsleer in verband met de wijze van vergoeding dezer schade heeft ons de overtuiging bijgebracht dat er iets schort aan het systeem van vergoeding dat wij kennen.

In deze korte tijdspanne zullen wij trachten de redenen te achterhalen welke aan de basis liggen van deze uiteenlopende zienswijzen en beslissingen; wij zullen tevens bepaalde ideeën en suggesties vooropzetten welke ons inziens dienen te worden aangewend om eerlang en in het belang van alle betrokken partijen tot een gelijkvormige rechtspraak te komen.

II. Vaststelling der blijvende werkonbekwaamheid in het gemeen recht

De schatting der blijvende werkonbekwaamheid in het gemeen recht is altijd een kies probleem geweest, hoewel er geen betwisting meer is over het principe: de in het gemeen recht te vergoeden werkonbekwaamheid is niet de fysiologische maar wel de economische of effectieve werkonbekwaamheid, m.a.w. deze die in concreto voor het wel bepaald slachtoffer dat in het geding partij is door de letsels wordt teweegebracht.

De moeilijkheden beginnen echter wanneer deze werkonbekwaamheid dient te worden vastgesteld. De aangeestelde deskundigen laten zich meestal al te veel beïnvloeden door de bestaande baremas opgemaakt met het oog op de vergoeding in het kader der arbeidsongevallenwetgeving, welke een forfaitair karakter heeft en waar elke

fysiologische werkonbekwaamheid wordt vergoed ongeacht of het slachtoffer al dan niet een reële vermindering van de werkbekwaamheid heeft ondergaan. Zulks wil natuurlijk niet beduiden dat in de arbeidsongevallenwetgeving geen rekening zou worden gehouden met konkrete gegevens, integendeel: wanneer een slachtoffer van een arbeidsongeval met een fysiologische werkonbekwaamheid van bv. 25% wegens zijn ouderdom en de specifieke aard van het door hem uitgeoefend beroep niet meer in aanmerking komt voor heraanpassing en ook zijn vroeger beroep niet meer kan uitoefenen, zal hij beschouwd worden als volledig werkonbekwaam en zal hij op die basis moeten vergoed worden. In de arbeidsongevallenwetgeving wordt derhalve rekening gehouden met een fysiologische en met een economische werkonbekwaamheid.

In het gemeen recht daarentegen wordt enkel en uitsluitend rekening gehouden met de effectieve of economische werkonbekwaamheid. Met een loutere fysiologische werkonbekwaamheid welke geen invloed heeft of zal hebben op de werkprestaties van het slachtoffer mag derhalve geen rekening worden gehouden.

Er zal derhalve aan de deskundige moeten gevraagd worden de werkonbekwaamheid van het slachtoffer « in concreto » vast te stellen, dus met inachtneming onder meer van het uitgeoefend beroep, van de mogelijkheden en vooruitzichten tot heraanpassing zoals deze zich concreet voordoen voor een bepaald slachtoffer met dit karakter, met deze familiale stand, met dat bepaald inkomen. De deskundige zal dus als taak hebben de economische waardevermindering van een wel bepaald individu te bepalen. Wanneer blijkt dat het slachtoffer, ondanks bepaalde fysiologische letsels, volledig werkbekwaam is zal er geen sprake zijn van bestendige werkonbekwaamheid in het gemeen recht.

Terecht zal men zich de vraag stellen in welke mate een geneesheer met kennis van zaken over de economische waardevermindering van een individu zal kunnen oordelen

en of het niet wenselijk zou zijn in bepaalde belangrijke gevallen naast een geneesheer tevens een bedrijfseconoomist als deskundige aan te stellen.

Wij zijn van oordeel dat het best zou zijn de bestendige werkonbekwaamheid door de deskundige volgens de gewone, d.w.z. de fysiologische normen te laten beoordelen, doch hem vragen buitendien zijn oordeel te laten kennen aangaande de kwestie of wegens omstandigheden eigen aan het geval (beroep, heraanpassingsvooruitzichten, enz.) de aangeduide graad van fysiologische werkonbekwaamheid niet hoeft verbeterd te worden in meer of min.

De Rechtbanken zullen dan voor elk geval afzonderlijk moeten beslissen of een blijvende werkonbekwaamheid in het gemeen recht dient te worden weerhouden; zulks zal het geval zijn wanneer bepaalde fysiologische letsels de economische waarde van een individu op de algemene arbeidsmarkt hebben aangetast. Iedereen loopt immers het gevaar zijn betrekking te verliezen en zijn diensten in konkurrentie met andere personen op de arbeidsmarkt te moeten aanbieden: vooral in dit geval zal de economische waardevermindering van een individu zich ernstig laten voelen.

Wanneer dit strenge doch voor iedereen rechtvaardige systeem in de rechtspraak zou worden toegepast dan zullen vele problemen opgelost zijn, onder meer datgene betreffende de aard der schade.

III. Aard der schade: moreel of materieel?

Na lange discussies is men het in de rechtspraak en in de rechtsleer nog niet eens geworden nopens de aard van de lichamelijke schade met bestendige werkonbekwaamheid tot gevolg: volgens de enen is het een materiele schade wanneer het slachtoffer ingevolge de werkonbekwaamheid een loonverlies ondergaat: wanneer het slachtoffer derhalve, ondanks een belangrijke graad van werkonbekwaamheid, hetzelfde loon zou verdienen voor als na het ongeval dan zou slechts een vergoeding kunnen worden toegekend voor morele schade, rekening houdend met de pijn en smart alsmede met de zwaardere inspanningen welke het slachtoffer zich zal moeten getroosten om hetzelfde loon te verdienen. ⁽¹⁾

Anderen zijn van oordeel dat een vermengde vergoeding voor materieel en moreel leed dient te worden toegekend. ⁽²⁾

Tevens zijn er een reeks vonnissen welke een beperkte materiele schadevergoeding toekennen ingeval het slachtoffer geen inkomstenverlies lijdt: er werd bv. een schadevergoeding toegekend uit hoofde van materiele schade aan een kunstschilder met een blijvende werkonbekwaamheid van 50% van 25.000,- fr. ⁽³⁾ en aan een bediende met een blijvende werkonbekwaamheid van 25% werd een materiele schadevergoeding toegekend van 50.000,- fr.... ⁽⁴⁾

Tenslotte is er de theorie welke de vergoeding wegens bestendige werkonbekwaamheid koppelt aan de procentuele waardevermindering van het individu op de algemene arbeidsmarkt ⁽⁵⁾. De voorstanders van deze zienswijze zijn van oordeel, en wij menen terecht, dat elke aantasting der fysieke integriteit met een bestendige werkonbekwaamheid voor gevolg een materiele schade uitmaakt en als dusdanig dient te worden vergoed.

Het bezwaar dat de tegenstanders van deze theorie onmiddellijk naar voor brengen is het volgende: kan dergelijke schade in geval zij niet gepaard gaat met een evenredig inkomstenverlies wel worden beschouwd als een «zekere» schade, de enige schade welke in aanmerking komt voor vergoeding?

Wij zijn van oordeel dat dergelijke opmerking bezwaarlijk kan worden weerhouden gezien het schadebegrip verkeerdelijk wordt vereenzelvigd met het inkomstenverlies. Zulks is natuurlijk volkomen fout: een slachtoffer dat om

een of andere reden vandaag geen inkomstenverlies ondergaat wegens een bepaalde graad van werkonbekwaamheid kan morgen al de nadelige gevolgen van deze invaliditeit ondervinden wanneer het ingevolge gewijzigde omstandigheden, zijn vroegere betrekking verloren heeft en op de arbeidsmarkt zijn diensten zal moeten aanbieden in mededinging met volwaardige arbeidskrachten.

Het werkelijk inkomen wordt immers niet altijd bepaald door de graad van werkbekwaamheid van een individu maar tevens door allerlei andere elementen welke echter geen enkel verband hebben met de schadeverwekkende daad en derhalve buiten beschouwing dienen te worden gelaten: het slachtoffer kan bv. ondanks zijn blijvende gedeeltelijke werkonbekwaamheid hetzelfde loon blijven verdienen ingevolge een bepaald statuut ofwel ingevolge de good-will van zijn patroon. Rekening houden met deze elementen bij de begroting der schadevergoeding zou leiden tot een niet-gelijkwaardige vergoeding van een gelijkwaardige schade; daarenboven leidt de theorie welke de materiële schadevergoeding koppelt aan het inkomstenverlies in de praktijk tot grove onbillijkheid tegenover de slachtoffers welke op het ogenblik der uitspraak genieten van een dezer toevallige elementen om hetzelfde loon te verdienen doch voor wie nadien bv. ingevolge werkloosheid dit voordeel wegvalt. Deze mensen zullen alsdan op de arbeidsmarkt niet meer kunnen concurreren met volwaardige arbeidskrachten en zullen zich dan ook met een geringer loon moeten tevreden stellen.

Aldus zal men moeten vaststellen dat deze personen niet volledig vergoed geworden zijn voor hun verminderde arbeidsbekwaamheid, zodat zij zich terecht benadeeld zullen voelen.

Het kan inderdaad niet geloofwaardig worden dat, in tegenstelling met wat soms wordt voorgehouden, de procentuele waardevermindering van een individu op de algemene arbeidsmarkt op zichzelf een «zekere» schade uitmaakt. Zekere schade is immers aanwezig wanneer er een ernstige waarschijnlijkheid voorhanden is dat het slachtoffer zich bevindt in een nadeliger toestand dan deze waarin het zich zou bevinden, ware de onrechtmatige daad niet verricht ⁽⁶⁾. Welnu er zal toch niemand betwijfelen dat het slachtoffer met een bepaalde graad van blijvende invaliditeit zich in een minder gunstige positie bevindt dan iemand die volledig werkbekwaam is. Deze schade is zeker en zou normalerwijze een evenredig inkomstenverlies tot gevolg moeten hebben hetwelk door de aansprakelijke partij dient te worden vergoed; het inkomstenverlies is als het ware de concrete omzetting der schade in cijfers; bij de concretisering der schade zal echter eerder rekening moeten gehouden worden met het inkomstenverlies dat het slachtoffer normalerwijze had moeten ondergaan dan wel met het reëel inkomstenverlies op het ogenblik van de uitspraak, vermits dit laatste niet altijd de weerspiegeling is van de werkelijke schade.

Zelfs de kleinste invaliditeiten zouden na consolidatie dienen te worden vergoed als een materiële schade en op grond van het inkomstenverlies dat hiervan het normale gevolg zou moeten zijn. Zelfs voor de geringste graad van economische werkonbekwaamheid is de waarde van het slachtoffer op de arbeidsmarkt verminderd; deze waardevermindering dient onvoorwaardelijk te worden vergoed daar zij een «zekere» schade uitmaakt voor het ganse leven.

Enkel om praktische redenen kan men zich akkoord verklaren dat de rechtbanken voor kleinere invaliditeiten tot bv. 15% een vergoeding toekennen welke zij vaststellen «ex aequo et bono» zonder rekening te houden met een evenredig inkomstenverlies. In dit geval zal echter bij de vaststelling van een bedrag per invaliditeitsgraad rekening dienen te worden gehouden met de ouderdom en de beroepskwalifikatie van het slachtoffer.

Het is echter ons inziens volkomen onjuist voor kleinere invaliditeiten geen vergoeding toe te kennen uit hoofde van materiële schade ofwel een zogeheten « vermengde » vergoeding voor materieel en moreel leed; de materiële en de morele schade zijn afzonderlijke begrippen en dienen afzonderlijk te worden vergoed (⁷).

Het komt ons trouwens voor dat wanneer een streng onderscheid gemaakt wordt tussen fysiologische en economische werkonbekwaamheid vele kleinere invaliditeiten in het gemeen recht eenvoudig niet meer in aanmerking zullen komen voor vergoeding uit hoofde van materiële schade.

Tot slot van dit hoofdstuk over de aard der lichamelijke schade met bestendige werkonbekwaamheid tot gevolg wensen wij er volledigheidshalve op te wijzen dat deze principes vanzelfsprekend niet gelden voor de tijdelijke gehele of gedeeltelijke werkonbekwaamheid; indien de tijdelijke gehele of gedeeltelijke werkonbekwaamheid geen loonverlies meebrengt kan geen materiële schadevergoeding worden toegekend omdat de tijdelijke werkonbekwaamheid geen zekere schade uitmaakt daar zij uiteraard steeds evolueert tot en met de consolidatie en het enkel de zekere schade is welke voor onvoorwaardelijke vergoeding in aanmerking komt. Uit hoofde van de tijdelijke werkonbekwaamheid welke geen inkomstenverlies voor het slachtoffer tot gevolg zou hebben kan derhalve slechts een morele schadevergoeding worden toegekend rekening houdend met de pijn en smart alsmede met de zwaardere inspanningen welke het slachtoffer zich desgevallend heeft moeten getroosten om hetzelfde loon te verdienen.

IV. Wijze van vergoeding der schade spruitend uit de aantasting der fysieke integriteit met bestendige werkonbekwaamheid tot gevolg

Vanaf het ogenblik der consolidatie heeft het slachtoffer recht op een onvoorwaardelijke vergoeding der schade welke het lijdt wegens de aantasting van zijn fysieke integriteit en zulks tot op het ogenblik van zijn overlijden of het einde van zijn winstgevende levensduur.

De concretisering der schade bestaat in een evenredige vermindering van het inkomen van het slachtoffer zodat zijn tegenwoordig en/of toekomstig inkomen als basis zal dienen te worden genomen voor de berekening der schadevergoeding.

Een eerste kapitale vraag is de volgende: dient de schadeloosstelling te bestaan in de uitkering van een rente aan het slachtoffer op basis van zijn inkomstenverlies ofwel in de onmiddellijke uitkering van een kapitaal op dezelfde grondslag.

Vermits artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek het stilzwijgen bewaart over de wijze waarop de vergoeding der schade dient te gebeuren en er terzake geen bijzondere wettekst voorhanden is, is de rechtsleer van oordeel dat Hoven en Rechtbanken souverain oordelen of een rente dan wel een kapitaal als vergoeding dient te worden toegekend en dat dergelijke beslissing der rechtsmachten ontsnapt aan het toezicht van het Hof van Cassatie (⁸). Of deze stelling kan worden volgehouden zullen wij in dit hoofdstuk onderzoeken.

Anderzijds is men het er echter ook over eens dat de uitkering van een rente de voorkeur zou moeten krijgen boven de toekenning van een kapitaal (⁹). Dit principe werd trouwens bekrachtigd in de wetgeving van verschillende europese landen:

— Artikel 843 van het Duits Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de schadevergoeding principieel zal dienen te geschieden onder de vorm van een rente en dat de schulde-

naar daarenboven waarborgen zal moeten verlenen voor de regelmatige betaling der rente.

— Eenzelfde regeling geldt in Frankrijk en in Nederland en is tevens voorzien in de artikelen 162 en 164 van het Pools Burgerlijk Wetboek.

— Het Zwitsers Burgerlijk Wetboek voorziet de rente naast het kapitaal. Artikel 43 § 2 voorziet daarenboven de mogelijkheid van de schuldenaar waarborgen te eisen.

— Ook artikel 2057 van het Italiaans Burgerlijk Wetboek stelt de uitkering der rente als algemene regel met waarborgen te verschaffen door de schuldenaar. Een kapitaal mag slechts in uitzonderlijke omstandigheden worden toegekend.

Het is haast onbegrijpelijk dat de Belgische wetgever in deze aangelegenheid totnogtoe het stilzwijgen heeft bewaard. De belangen welke op het spel staan zijn nochtans van kapitaal gewicht; de invoering van het rentesysteem in de Belgische wetgeving zou gelijk staan met de bescherming van het slachtoffer tegen de wisselvalligheden van het leven en zou onrechtstreeks een belangrijk winstpunt zijn voor de nochtans reeds zo vooruitstrevende Belgische sociale wetgeving.

Het lijkt ons nochtans voorbarig uit het gebrek aan wetelijke regeling eenvoudig te besluiten dat de Rechter volkomen vrij zou zijn in de bepaling van de aard der vergoeding: rente of kapitaal en dat zijn beslissing enkel zou mogen worden beïnvloed door het weloverwogen belang der partijen. Er mag inderdaad niet uit het oog worden verloren dat enkel « zekere » schade in aanmerking kan komen voor vergoeding (¹⁰) en dat de « zekere » schade dient te worden beschouwd als de verdwijning van kansen waarop het slachtoffer mocht rekenen (¹¹).

De voorstanders van de uitkering van een kapitaal zullen misschien dadelijk opmerken dat de schade toch als zeker dient te worden beschouwd op het ogenblik dat zij niet meer vatbaar is voor wijziging t.t.z. op het ogenblik der consolidatie. Zij hebben ongetwijfeld gelijk wanneer zij de zekerheid vereenzelvigen met de graad van werkonbekwaamheid. De absolute zekerheid der schade wordt echter niet enkel bepaald door de graad der werkonbekwaamheid maar ook door de duur ervan; deze beide elementen samen bepalen de zekere schade.

De vergoeding dient dan ook uiteraard te geschieden tot op het ogenblik dat de procentuele waardevermindering van een individu op de arbeidsmarkt normalerwijze een invloed heeft op zijn inkomen t.t.z. tot op het ogenblik van zijn overlijden of tot het einde van zijn lucratieve levensduur, hetgeen voor elk individu afzonderlijk en met zekerheid kan worden vastgesteld. Het inkomstenverlies kan derhalve voor elk individu in concreto worden bepaald door de toekenning van een rente, dewelke zal worden uitgekeerd tot het overlijden van het slachtoffer of tot het einde van zijn winstgevende levensduur, indien deze voor zijn overlijden zou zijn beëindigd.

Voor de berekening der schade beroep doen op de vermoedelijke levensduur is afbreuk doen aan de zekerheid der schade welke en naar de graad en naar de duur kan worden vastgesteld.

Deze redenering wordt zeer duidelijk geïllustreerd door een arrest van het Hof van Beroep te Luik (¹²) waarin onder meer het volgende wordt vooropgezet:

« La présomption de survie probable pour la capitalisation de la perte des revenus est une fiction de dommage actuel et certain, et pareille fiction doit sans aucun doute être écartée dès qu'en raison d'un événement quelconque le dommage peut être apprécié sur la base d'éléments concrets et précis » en verder « L'allocation d'un capital est un moyen qui ne se justifie que

par des nécessités pratiques auxquelles il est recouru comme à un forfait permettant de clôturer un litige en une seule fois; que ce moyen est subsidiaire, le mode normal d'indemnisation restant celui des arrérages de rente.

De bijzondere gebeurtenis waarvan sprake in dit arrest was meer bepaald het overlijden van de rechthebbende voor de uitspraak zodat de werkelijke levensduur precies kon worden bepaald en hiermede voor de vaststelling der vergoeding werd rekening gehouden eerder dan met de vermoedelijke levensduur. Men is het er trouwens over het algemeen over eens dat in geval van overlijden van het slachtoffer voor de uitspraak met de werkelijke levensduur rekening dient te worden gehouden ⁽¹³⁾.

Deze theorie is klaarblijkelijk gesteund op het beginsel dat in dergelijke gevallen, waar de reële levensduur vaststaat, deze als basis dient genomen voor de berekening der vergoedingen eerder dan de hypothetische levensduur.

In feite is er echter geen verschil tussen het geval waar het slachtoffer nog in leven is op het ogenblik van de uitspraak en dit waar het slachtoffer reeds is overleden: ook in het geval waar het slachtoffer leeft op het ogenblik der uitspraak kan de schadevergoeding worden aangepast aan de werkelijke levensduur en zulks door de toekenning van een rente.

De rente is het enige middel om zekere schade en naar de graad en naar de duur te vergoeden; zij is de enige wijze van vergoeding van absoluut zekere schade; in geval van toekenning van een kapitaal dient men beroep te doen op de «vermoedelijke» levensduur dewelke slechts een relatieve zekerheid geeft.

Het vermoeden van de «waarschijnlijke» levensduur mag slechts worden aangewend wanneer het menselijkerwijze onmogelijk is de schade te bepalen in functie van de werkelijke levensduur: bv. wanneer het slachtoffer na enige tijd tengevolge van het ongeval zou overlijden en zich dienvolgens het probleem zou stellen van de vergoeding der rechthebbenden; de absolute zekerheid zou slechts mogen wijken voor de relatieve waarschijnlijkheid indien het menselijkerwijze onmogelijk zou zijn de absolute zekerheid te achterhalen.

Elke belanghebbende partij lijkt ons derhalve gerechtigd te zijn te eisen dat aan het slachtoffer een rente zou worden toegekend omdat deze gekoppeld is aan de werkelijke levensduur van het slachtoffer en aldus een vergoeding uitmaakt voor absoluut zekere schade.

Wij zijn er ons ten volle van bewust dat de verdediging van het rentesysteem op louter juridische grondslag tot heden volkomen theoretisch is vermits de rechtsmachten in het algemeen, om de redenen die hierna zullen worden uiteengezet de voorkeur geven aan de onmiddellijke uitkering van een kapitaal, berekend in verhouding tot een waarschijnlijke levensduur. Men kan enkel de wens uitdrukken dat, bij gebreke aan enige wetgeving, de juridische en praktische voordelen eens aan de rente in de rechtspraktijk de plaats zullen geven die haar onbetwistbaar toekomt.

A. Vergoeding der schade door middel van een rente.

Bij toepassing van het rentesysteem ontvangt het slachtoffer een maandelijks vergoeding welke overeenkomt met het inkomstenverlies dat hij normalerwijze zou moeten ondergaan ingevolge de werkonbekwaamheid die hij ingevolge het ongeval heeft opgelopen.

De voordelen voor het slachtoffer liggen voor de hand:

1/. In geval een rente wordt toegekend worden de slachtoffers eerst en vooral beschermd tegenover zichzelf. Het hoeft geen nader betoog dat een groot aantal

mensen de hun ingevolge een ongeval uitgekeerde kapitalen niet op een oordeelkundige wijze weten te beleggen. Hoe dikwijls is het niet gebeurd dat een slachtoffer dat een belangrijke werkonbekwaamheid heeft opgelopen en dienvolgens een vrij omvangrijk kapitaal heeft ontvangen als schadevergoeding, dit kapitaal op enkele maanden of jaren heeft verkwist met als gevolg dat het voor de rest van zijn leven gedoemd is om in ontbering en ellende te leven?

Welnu de rente zal het slachtoffer behoeden tegen zijn eigen onwetendheid of verspilzucht; maandelijks zal het slachtoffer kunnen beschikken over een zekere geldsom welke het inkomstenverlies zal compenseren; dit bedrag zal gedurende gans het lucratieve leven worden uitgekeerd en vormt een waarborg voor de toekomst.

2/. De Rechter zal de rente kunnen aanpassen aan de schommelingen van het indexcijfer.

Volgens De Page zou de Rechter de rente niet mogen aanpassen aan de schommelingen van het indexcijfer der kleinhandelsprijzen om reden dat zulks een later element zou zijn onafhankelijk van fout of schade ⁽¹⁴⁾.

Men mag echter niet uit het oog verliezen dat de aanpassing van de rente aan het indexcijfer op zichzelf niets te zien heeft met de schade zelf of met de fout van de aansprakelijke partij doch wel met de vergoeding der schade. De mogelijkheid van aanpassing der rente aan de schommelingen van het indexcijfer is een essentiële vereiste voor een billijke en rechtvaardige vergoeding der schade. Er bestaat trouwens geen enkele wettekst welke de rechter zou verbieden de schadevergoeding te koppelen aan de schommelingen van het indexcijfer.

In geval onmiddellijk een kapitaal zou worden toegekend kan de Rechter natuurlijk geen rekening houden met het indexcijfer vermits alsdan het schadegeval onmiddellijk wordt afgehandeld en de vergoeding dadelijk eisbaar is.

Ondanks deze praktische voordelen zal de rente het in de rechtspraktijk zeer moeilijk hebben om de bovenhand te halen op de vergoeding door middel van een kapitaal, dewelke thans de algemene regel is.

Daarom is het wenselijk dat de wetgever uitdrukkelijk het rentesysteem in onze wetgeving zou invoeren. Ook hier wordt aangevoeld hoe traag de ontwikkeling is van onze civiele wetgeving in vergelijking met andere takken der wetgeving.

Sinds de totstandkoming van het Burgerlijk Wetboek wordt de schadeloosstelling spruitende uit een misdrijf of een oneigenlijk misdrijf geregeld door amper enkele artikelen: de artikelen 1382 tot 1386bis van het Burgerlijk Wetboek; in het sociaal recht daarentegen werd in de loop dezer eeuw een ganse wetgeving opgebouwd en vervolmaakt nl. de arbeidsongevallenwetgeving. Terrecht zou men zich de vraag kunnen stellen waarom een in vele gevallen zo gelijkaardige schade anders wordt vergoed enkel en alleen omdat zij zich de ene maal heeft voorgedaan in het kader van de uitvoering van een arbeidsovereenkomst en in een ander geval buiten het raam van de arbeidsovereenkomst.

Niets belet dat ook in het gemeenrecht en zulks vooral ter bescherming van het slachtoffer, het rentesysteem zou worden ingevoerd; ook in dit stelsel zou kunnen voorzien worden dat het slachtoffer, onder bepaalde voorwaarden, de mogelijkheid heeft een gedeelte van het kapitaal dat zou dienen te worden gestort om de regelmatige betaling der rente te waarborgen, af te kopen; wat betreft de invaliditeitsgraad zou tevens een periode van herziening kunnen worden vastgesteld; kleinere invaliditeiten zouden in aanmerking kunnen komen

voor onmiddellijke vergoeding door middel van een kapitaal enz...

Bij een onderzoek naar de redenen waarom het systeem der rente in de praktijk zo weinig wordt toegepast moet men spijtig genoeg vaststellen dat deze motieven zeker niet ontleend zijn aan het belang van het slachtoffer. In feite zijn de beslissingen der Rechtbanken waarbij een kapitaal wordt toegekend aan het slachtoffer trouwens niet eens met redenen omkleed vermits de betrokken partijen het meestal eens zijn en de rechtbanken eenvoudig ingaan op de wens der partijen.

De redenen welke de partijen hebben om de voorkeur te geven aan de onmiddellijke uitkering van een kapitaal zijn, gelet op de tegenstrijdigheid der belangen van de aansprakelijke partij en het slachtoffer, zeer uiteenlopend. Zij hebben echter één trek gemeen: het belang van het slachtoffer ligt bij geen van beiden aan de grondslag:

1/. de verzekeringsmaatschappijen die in de meeste gevallen de schade zullen vergoeden in de plaats van de aansprakelijke partij zijn voorstander van de onmiddellijke uitkering van een kapitaal en zulks om louter administratieve redenen: aldus worden zij immers in de mogelijkheid gesteld vrij vlug en op definitieve wijze de schadegevallen te regelen.

2/. de slachtoffers worden in de meeste gevallen aangelokt door de onmiddellijke uitkering van een kapitaal: zij vergeten daarbij dat de rente aangepast is aan het indexcijfer der kleinhandelsprijzen en een waarborg uitmaakt voor de toekomst.

Hoewel in deze motieven het belang van het slachtoffer bezwaarlijk kan worden teruggevonden vergenoeuen de Rechtbanken er zich meestal mee in te gaan op de wens der partijen. Uitzonderlijk maken de rechtsmachten gebruik van het rentesysteem⁽¹⁵⁾. Deze beslissingen moeten worden geloofd omdat zij geïnspireerd zijn door het welbegrepen belang van het slachtoffer.

Het was niet zozeer onze bedoeling voor het rentesysteem te pleiten omdat het «de lege ferenda» in onze wetgeving zou dienen te worden ingevoerd doch tevens en vooral hebben wij en aan het slachtoffer en aan de aansprakelijke partij willen aantonen dat zij juridisch het recht hebben te eisen dat de vergoeding zou bestaan in een rente eerder dan onder de vorm van een kapitaal. Wij hebben tevens getracht aan te tonen dat vooral het slachtoffer belang heeft bij de uitkering van een rente ten titel van schadevergoeding.

Het slachtoffer overtuigen zal zeer moeilijk zijn: zelfs wanneer de voordelen voor de hand liggen zal men het slachtoffer moeilijk kunnen bewegen aan een belangrijk kapitaal te verzaken voor een maandelijks rente.

Wat betreft de aansprakelijke partij wordt de toestand vervalst door de tussenkomst van de verzekeringsmaatschappijen; er blijven nochtans gevallen bestaan waarin ook de aansprakelijke partij er belang bij heeft dat de schadevergoeding van het slachtoffer zou geschieden onder de vorm van een rente:

— indien de aansprakelijke partij geen verzekering heeft en niet bij machte is een belangrijke som ineens te betalen;

— indien de aansprakelijke partij ingevolge faillissement van haar verzekeringsmaatschappij zou gehouden zijn zelf de schade te vergoeden;

— in de gevallen dat het slachtoffer vóór het ongeval aangedaan zou geweest zijn door een ongeneeslijke ziekte waardoor hij normalerwijze vroeger zou overlijden dan statistisch waarschijnlijk wordt geacht.

Onze hoop blijft derhalve gericht op onze Hoven en

Rechtbanken: wellicht zal eens minder rekening worden gehouden met de wens der partijen dan met het werkelijk belang van het slachtoffer: in dit geval zal de rente haar overwinning behaald hebben op het kapitaal.

De dagelijkse rechtspraktijk noopt ons echter in het raam van deze uiteenzetting tevens de vergoeding door middel van een kapitaal te bespreken, gezien deze wijze van vergoeding tot op heden praktisch algemeen wordt toegepast. Vermits trouwens rente en kapitaal de vergoeding beogen van eenzelfde schade zullen bepaalde der hiernabesproken elementen (zoals het inkomen) in beide stelsels kunnen worden aangewend.

B. Vergoeding door de onmiddellijke uitkering van een kapitaal.

Op zichzelf stelt het principe dezer wijze van vergoeding weinig moeilijkheden. Er dient te worden ver trokken van het jaarlijks inkomstenverlies van het slachtoffer; nadien berekent men het aantal jaren gedurende dewelke de rechthebbende op schadeloosstelling normalerwijze van zijn inkomen, dat ingevolge het ongeval wordt verminderd, had kunnen genieten en men vermenigvuldigt beide resultaten rekening houdend met een bepaalde kapitalisatievoet. De beknopte bespreking van deze elementen zal echter genoegzaam aantonen dat de rechtsleer evenals de rechtspraak het zeer dikwijls oneens zijn over de inhoud van deze begrippen en dat een grote diversiteit van beslissingen herhaaldelijk tot verwarring aanleiding heeft gegeven. Uiteraard is het ons niet mogelijk al deze problemen te bespreken. Wij zullen ons beperken tot deze welke een overwegende invloed hebben op het bedrag der vergoeding dat ten goede komt aan het slachtoffer.

a. Jaarlijks Inkomen.

Het hoeft niet beklemtoond dat de Rechter bij de bepaling der vergoeding enkel rekening mag houden met het inkomen dat het slachtoffer geniet uit hoofde van zijn beroepsbezigheden. Waar in het geval van een loontrekkende het beroepsinkomen vrij gemakkelijk kan worden vastgesteld, zal zulks in andere gevallen vrij moeilijke problemen stellen: inderdaad het inkomen van een handelaar bijvoorbeeld is een geglobaliseerd inkomen, te weten een inkomen dat voortspruit enerzijds uit de arbeid en anderzijds uit de opbrengst van een geïnvesteerd kapitaal; het is de kiese taak van de Rechtbank over te gaan tot de ventilatie van deze inkomsten. In voorkomend geval zal de Rechter tevens de splitsing moeten doen van het beroepsinkomen spruitend uit de gezamenlijke arbeid der echtgenoten⁽¹⁶⁾.

Voor de konkrete vaststelling van het inkomen zijn er Rechtbanken welke opteren voor de gemakkelijkste oplossing: zij nemen de fiskale aangifte van het slachtoffer als basis. Andere rechtbanken zijn terecht van oordeel dat voor de vaststelling der vergoeding eerder dient rekening te worden gehouden met het werkelijke inkomen dan met datgene dat fiscaal werd aangegeven; de bewijslast van het werkelijke inkomen rust vanzelfsprekend op het slachtoffer.

Van kapitaal belang voor de vaststelling van de hoegrootheid der schadevergoeding is tevens het antwoord op de vraag: dient bij de bepaling der schadeloosstelling rekening te worden gehouden met het bruto-inkomen van het slachtoffer eerder dan met het netto-inkomen of omgekeerd?

Sommige rechtbanken houden rekening met het bruto-inkomen verminderd met de bijdrage van het slachtoffer in de sociale lasten en de belastingen.

Het is onze overtuiging dat de toegekende vergoedingen berekend op het netto-inkomen geen volledig herstel uitmaken van de aan het slachtoffer berokkende schade. Sedert de wet van 20-11-1962 houdende de fiscale hervorming en meer bepaald sedert het tot stand komen van de artikelen 6 § 5 - 1° en 22 § 1 - 3°, thans artikel 26, 2° van het Wetboek der Inkomstenbelastingen, wordt de uit hoofde van materiële schade toegekende vergoeding belastbaar waar zulks voorheen niet het geval was.

Ingevolge het feit dat het slachtoffer krachtens fiscale reglementering belasting zal dienen te betalen op de hem toegekende vergoeding wegens materiele schade zal de vergoeding herekend op basis van het netto-inkomen derhalve geen volledig herstel der schade meer uitmaken. Het is immers zo dat volgens het principe dat alle schade dient te worden vergoed ook de belastingen ten laste van de aansprakelijke partij moeten worden gelegd. Sommige rechtbanken hebben deze moeilijkheid menen te moeten oplossen door aan het slachtoffer voorbehoud te verlenen voor de belastingen welke op de toegekende vergoeding zullen moeten betaald worden. Dergelijke oplossing lijkt ons niet praktisch om volgende redenen :

— de belastingen zullen over vele jaren worden gespreid en aldus zal een definitieve regeling van het schadegeval meestal zeer lang worden uitgesteld;

— jaarlijks zal, zoals gezegd, een gedeelte van het toegekende kapitaal worden belast volgens een bepaald percentage vastgesteld bij Koninklijk Besluit; normalerwijze zullen bijgevolg de door het slachtoffer betaalde belastingen dienen te worden geëventileerd: enerzijds zullen de belastingen dienen te worden berekend op het inkomen van het slachtoffer teneinde aldus anderzijds de meerbelasting te kunnen vaststellen welke het slachtoffer dient af te dragen ingevolge de jaarlijkse belasting van een gedeelte van het kapitaal dat hem werd toegekend ingevolge een ongeval met bestendige werkonbekwaamheid. Daar de berekening dezer meerbelasting gemakkelijk aanleiding zou kunnen geven tot betwisting is zulks een reden te meer om het stelsel van vergoeding gebaseerd op het netto-inkomen van het slachtoffer met voorbehoud voor de belastingen, te verwerpen.

Daarenboven lijkt ons het systeem, dat rekening houdt met het netto inkomen van het slachtoffer, niet billijk: het is inderdaad zo dat een persoon met zware kinderlast geen of veel minder belastingen zal hoeven te betalen dan iemand zonder kinderen m.a.w. het netto-inkomen van twee personen met eenzelfde bruto-bezoldiging zal hoger of lager liggen in verhouding tot het aantal personen ten laste; het zou onrechtvaardig zijn dat de vergoeding voor het slachtoffer met veel kinderen en waarvan het netto-inkomen derhalve hoger is, belangrijker zou zijn dan de vergoeding voor het slachtoffer zonder kinderen en derhalve met een kleiner netto-inkomen. Er mag niet uit het oog worden verloren dat het voorbehoud voor de belastingen hieraan niets zal verhelpen: het enige gevolg zal zijn dat de verzekeraar van de aansprakelijke partij voor een kleiner bedrag zal dienen te komen in het geval van een slachtoffer met veel kinderen dan wanneer het slachtoffer geen kinderen zou hebben. Zulks betekent trouwens tevens een niet-gelijkmatige behandeling van de aansprakelijke partijen: hoewel twee slachtoffers met een zelfde graad van werkonbekwaamheid hetzelfde netto-inkomen hebben zal in het ene geval meer belasting moeten worden betaald dan in het andere omwille van het aantal personen ten laste.

Anderzijds mag ook geen rekening worden gehouden met het louter bruto-inkomen vermits het slachtoffer op de toegekende vergoeding geen bijdragen voor sociale

zekerheid zal moeten betalen.

De oplossing welke ons inziens dienaangaande algemeen zou moeten worden ingevoerd is de volgende: voor de vaststelling der vergoedingen dient rekening te worden gehouden met het semi-bruto inkomen, zijnde het bruto-inkomen verminderd met de sociale lasten (kinderbijslagvergoedingen, pensioenbijdrage, ziekte- en invaliditeitsverzekering). Met de belastingen dient echter in geen geval rekening te worden gehouden.

Dit stelsel biedt het voordeel dat :

1/. geen voorbehoud zal dienen te worden verleend wat betreft de belasting die op de toegekende vergoeding zal moeten betaald worden.

2/. dat elk slachtoffer in gelijkaardige omstandigheden een gelijkwaardige vergoeding zal ontvangen en de aansprakelijke partij of diens verzekeraar dezelfde vergoeding zal dienen te betalen.

3/. de kinderlast — welke beperkt is in de tijd — doch aan een slachtoffer met kinderen meer uitgaven zal kosten — zal gecompenseerd worden door de belastingen die de respectievelijke slachtoffers op de toegekende vergoeding zullen moeten betalen: zolang er kinderen ten laste zijn, zal door het slachtoffer met kinderen, geen of minder belasting op de vergoeding dienen te worden betaald; op het ogenblik dat beide slachtoffers geen personen ten laste meer zullen hebben, zullen hun vergoedingen op gelijke wijze worden belast.

Gans deze redenering geldt natuurlijk enkel in het geval dat het bruto-inkomen van het slachtoffer onbetwistbaar werd vastgesteld. Naast de moeilijkheden die zich voordoen om het bewijs te leveren van het inkomen van het slachtoffer op het ogenblik van het ongeval is er ook het feit dat, om een objectieve schadeloosstelling te waarborgen, in veel gevallen met de toekomstmogelijkheden van het slachtoffer rekening zal moeten gehouden worden: in veel gevallen zal derhalve het loon dat als basis der vergoedingen dient te worden genomen een hypothetisch loon zijn, vooral wanneer het jeugdige slachtoffers betreft. In verband met de zelfstandigen dient aangemerkt dat het aan te raden is het gemiddeld loon van de laatste drie of vijf jaar in aanmerking te nemen: de vergoedingen aan het slachtoffer toegekend mogen immers ook niet afhangen van het zakencijfer van een bepaald gunstig of ongunstig jaar.

b. De waarschijnlijke levensduur

In geval een kapitaal als vergoeding wordt toegekend zal men rekening moeten houden met de waarschijnlijke levensduur van het slachtoffer of beter gezegd met zijn waarschijnlijke lucratieve levensduur t.t.z. de periode gedurende dewelke het slachtoffer een winstgevende bedrijvigheid had kunnen uitoefenen. Voor de loon- of weddetrekkenden zal de lucratieve levensduur gewoonlijk ophouden op het ogenblik van de pensioengerechtigde leeftijd; voor de vrije intellectuele beroepen integendeel zal de winstgevende bedrijvigheid normalerwijze gedurende het ganse leven kunnen worden uitgeoefend zodat de lucratieve levensduur in dit geval gelijk is aan de fysiologische. Voor ieder geval afzonderlijk zal de rechtbank « in concreto » de lucratieve levensduur moeten vaststellen. Er dient echter volledigheidshalve aangestipt dat indien het slachtoffer ingevolge zijn werkonbekwaamheid een verlies aan pensioen zou lijden, ook dit verlies door de aansprakelijke partij dient te worden vergoed.

De waarschijnlijke levensduur wordt bepaald aan de hand van de bestaande sterftetabellen.

In de loop der jaren heeft de rechtspraak gebruik gemaakt van allerhande sterftetabellen : de sterftetabellen gepubliceerd bij K.B. dd. 21 september 1926, de sterftetabellen van de Franse Spaarkas, de tabel van Schuind, deze van Lévie alsmede de tabellen opgesteld door de heer Dillaerts. Deze laatste tabellen genieten ongetwijfeld de voorkeur omdat zij de meest recente zijn en ongetwijfeld de beste weerspiegeling geven van de huidige levensduur der belgische bevolking, onder meer omdat zij geen invloed ondergaan van de oorlogsperiode.

c. De kapitalisatievoet.

In geval de schade wordt vergoed door de onmiddellijke toekenning van een kapitaal is de kapitalisatie een der elementen der berekening. De Rechtbanken, zo wordt algemeen aanvaard, zijn souverain in de vaststelling van de rentevoet welke de kapitalisatiecoëfficiënt zal bepalen.

Bij een onderzoek van de rechtspraak tussen de jaren 1957 en 1962 heeft G. Lévie bevonden dat de meeste rechtbanken gebruik maken van een rentevoet van 4,5 % ⁽¹⁷⁾ ; de laatste jaren vindt men echter steeds meer en meer en meer arresten en vonnissen waar gebruik wordt gemaakt van een rentevoet van slechts 4 %, zulks vooral in die gevallen waar de kapitalisatie op lange termijn dient te geschieden. De motivering dezer beslissingen is meestal dezelfde : de kapitalisatie dient te worden gedaan over een lange termijn, het rendement der staatsfondsen is verminderd en de intrestvoet is gedaald ⁽¹⁸⁾. Wij integendeel zijn van oordeel dat de toegepaste rentevoet van 4,5 % voor de vaststelling van de kapitalisatiecoëfficiënt voorbijgestreeft is, in die zin dat hij te laag is. Een onderzoek heeft inderdaad uitgewezen dat in het jaar 1962 het rendement der investeringen in de privé-sector was gestegen tot 6 à 6,75 % en dat dit in de publieke sector tenminste 5,80 % bedroeg ⁽¹⁹⁾. De laatste jaren hebben wij ervaren dat, ondanks de waardevermindering van het geld, het rendement der investeringen nog is gestegen. Rekening houdend met de roerende voorheffing zijn wij van oordeel dat de Rechtbanken thans rekening zouden moeten houden met een rentevoet van minimum 5 % bij de vaststelling van de kapitalisatiecoëfficiënt. Degenen die de rentevoet zo laag mogelijk wensen te houden zullen wijzen op de periode van hoogconjunctuur waarin wij thans leven en op het gevaar van een belangrijke economische recessie welke zich wel eens zou kunnen voordoen...

Het antwoord hierop lijkt mij vrij eenvoudig : een periode van laagconjunctuur, een economische recessie, een vermindering van de rentevoet der geplaatste kapitalen zijn allen onzekere elementen welke uit de berekening der schadevergoeding dienen te worden geweerd. Evenmin als bij de onmiddellijke toekenning van een kapitaal kan rekening gehouden worden met eventuele latere schommelingen van het indexcijfer der kleinhandelsprizen, kan met deze mogelijke doch onzekere vermindering van het rendement der investeringen rekening gehouden worden.

d. Mag, in geval van vergoeding door middel van een kapitaal, een bepaald percentage worden afgetrokken ?

Zekere rechtsleer ⁽²⁰⁾ en ook rechtspraak ⁽²¹⁾ zijn van oordeel dat van het kapitaal dat normalerwijze aan het slachtoffer zou moeten worden toegekend een bepaald deel zou mogen worden afgetrokken als tegenprestatie voor het voordeel (?) dat het slachtoffer zou genieten bij de toekenning van een kapitaal in plaats van een rente.

Buiten beschouwing gelaten of de onmiddellijke toekenning van een kapitaal voor het slachtoffer een voordeel dan wel een nadeel betekent lijkt ons deze theorie geen steek te houden. Inderdaad zou deze vermindering van het kapitaal dubbel gebruik uitmaken met een eerste vermindering welke voortspruit uit de kapitalisatie. Het voordeel dat het slachtoffer zou kunnen halen uit de belegging van het hem toegekende kapitaal werd reeds te niet gedaan door de kapitalisatie ; welnu het is precies het voordeel van belegging dat de voorstanders van deze theorie inroepen om een aftrok te rechtvaardigen.

Deze aftrok zou enkel gerechtvaardigd zijn indien geen toepassing zou zijn gemaakt van de kapitalisatie.

e. Berekening der intresten.

De intresten welke hier ter sprake komen zijn de vergoedende en de gerechtelijke intresten, die de rechtbanken aan het slachtoffer kunnen toekennen ter vergoeding van de aanvullende schade welke het slachtoffer lijdt wegens het uitblijven der betaling van de schadevergoeding.

Er wordt algemeen aanvaard dat de Rechter souverain is bij de beoordeling van de intresten welke moeten worden toegekend : hij oordeelt vrij over de al dan niet-noodzakelijkheid ervan alsmede over de vertrekdatum.

Zulks zou nochtans niet mogen leiden tot een eenvoudige toekenning der intresten vanaf de datum der onrechtmatige daad. De toekenning van intresten onderstelt uiteraard dat er vertraging is in de uitbetaling der vergoedingen en dat deze vertraging te wijten is aan de aansprakelijke partij. Zo is het bv. altijd geoorloofd dat de aansprakelijke partij haar verantwoordelijkheid alsmede de door de burgerlijke partij gevorderde schadevergoeding zou betwisten. In dit geval zijn ons inziens de intresten slechts verschuldigd vanaf de datum der gerechtelijke beslissing : de partij welke immers uiteindelijk voor het ongeval aansprakelijk wordt verklaard heeft geen enkele schuld aan de vertraagde vergoeding van het slachtoffer. Deze is enkel het gevolg van de betwisting der verantwoordelijkheid of der gevorderde schadebedragen.

Welnu er zal wel niemand ontkennen dat eenieder het recht heeft zijn verantwoordelijkheid evenals de van hem gevorderde schadebedragen te betwisten : het is strijdig met het recht van verdediging dat hieraan een sanctie zou verbonden zijn, te weten de betaling van intresten.

Enkel in geval de aansprakelijke partij klaarblijkelijk haar verantwoordelijkheid alsmede de van haar gevorderde schadebedragen heeft betwist teninde de betaling zo lang mogelijk uit te stellen dient zij te worden veroordeeld tot de betaling van intresten aan het slachtoffer ook voor de periode welke zich situeert vóór de gerechtelijke beslissing.

Het blijft echter ons inziens ook in dit geval verkeerd de intresten toe te kennen vanaf de datum van het ongeval vermits, op dat ogenblik, het slachtoffer nog geen enkele uitgave heeft gedaan om de schade te herstellen ; de intresten mogen slechts worden toegekend vanaf de datum der werkelijke uitgaven voor het herstel der schade. Vele Rechtbanken houden hiermede reeds terecht rekening.

De theorie dat de intresten in algemene regel slechts verschuldigd zijn vanaf de datum der gerechtelijke beslissing, hoewel ons inziens de enige logische en rechtvaardige, heeft nog weinig weerklank gevonden in de rechtspraak, hoewel reeds verschillende beslissingen in die zin terug te vinden zijn ⁽²³⁾.

Wij kunnen hier enkel de hoop uitspreken dat gemelde beslissingen welke thans nog een uitzondering vormen op de algemene rechtspraak eens algemene regel zullen worden, en zulks niet enkel om juridische redenen maar tevens omwille van de verschillende praktische voordelen welke aan dit systeem verbonden zijn :

— de verzekeringsmaatschappijen zullen ongetwijfeld veel vlugger overgaan tot uitbetaling van provisie's aan het slachtoffer. Bv. wanneer een deskundige zijn verslag heeft neergelegd ter griffie en de verzekeringsmaatschappij onmiddellijk aan het slachtoffer het bedrag uitbetaalt dat zij meent, op basis van dit verslag, verschuldigd te zijn, dan kunnen ons inziens door de Rechtbanken geen intresten op dit bedrag aan het slachtoffer worden toegekend; de aansprakelijke partij heeft het recht haar verantwoordelijkheid alsmede de van haar gevorderde bedragen te betwisten en voor het overige dient zij niet in te staan voor de traagheid der gerechtelijke procedure. Thans zijn de maatschappijen niet erg haastig om provisie's uit te betalen : zij zullen toch intresten moeten betalen, hetzij vanaf de datum van het ongeval, hetzij vanaf de datum dat het slachtoffer zich heeft aangesteld als burgerlijke partij. Volledigheidshalve dient er nochtans op gewezen dat de meeste rechtbanken de intresten reeds hebben beperkt en zulks overeenkomstig de aard der vergoeding welke wordt toegekend : meer bepaald in geval van vergoeding van lichamelijke schade met bestendige werkonbekwaamheid wordt meestal op deze vergoeding geen intrest toegekend om reden dat de schade voor het slachtoffer vooral in de toekomst zal liggen;

— daarenboven komt het ons voor dat de gedingen voor de rechtbanken vlugger zouden worden afgehandeld : het slachtoffer zou er inderdaad belang bij hebben onmiddellijk in bezit te worden gesteld van de hem toekomende gelden teneinde deze te kunnen laten renderen : thans stelt men immers al te dikwijls vast dat, zelfs na neerlegging van het deskundig verslag de slachtoffers niet haastig zijn om de procedure voort te zetten, aangezien zij zich toch verzekerd achten van een intrest van minstens 4,5 %.

V. De cumulatie van vergoedingen.

Kan de gemeenrechtelijke vergoeding wegens lichamelijke schade met bestendige werkonbekwaamheid tot gevolg gecumuleerd worden met andere vergoedingen welke aan het slachtoffer worden uitgekeerd?

Hier past het een onderscheid te maken :

1. De schadeverwekkende daad is tegelijkertijd een arbeidsongeval.

In dit geval wordt de cumulatie der vergoedingen uitdrukkelijk verboden door artikel 19 der gecoördineerde wetten betreffende de vergoeding der schade spruitende uit de arbeidsongevallen. Aan het slachtoffer wordt wel de optie gelaten tussen de vergoedingen op basis van het gemeen recht en deze op grond van de arbeidsongevallenwetgeving doch cumulatie van beide vergoedingen is uitgesloten, met dien verstande nochtans dat de vergoeding toegekend aan het slachtoffer geenszins lager mag zijn dan deze der forfaitaire schadeloosstelling voorzien in de arbeidsongevallenwetgeving. Wanneer bijvoorbeeld het slachtoffer in het gemeen recht een bepaald deel der verantwoordelijkheid zal moeten dragen en de door hem gevorderde vergoeding in dezelfde mate zal verminderd zien, zal hij het saldo kunnen opvorderen in het kader van de arbeidsongevallenwetgeving. Eveneens zal het slachtoffer, in geval van volledige verantwoordelijkheid van de derde, doch wanneer de gemeenrechtelijke schadevergoeding lager is dan de forfaitaire

schadeloosstelling voorzien in de arbeidsongevallenwetgeving, het saldo van de wetsverzekeraar kunnen opvorderen.

In deze beide gevallen betreft het echter geen cumulatie van twee afzonderlijke vergoedingen, doch integendeel een gedeeltelijke vergoeding in beide stelsels dewelke samen een volledige vergoeding uitmaken.

II. Ondanks zijn bestendige werkonbekwaamheid blijft het slachtoffer zijn volledig inkomen behouden, hetzij ingevolge een statuut hetzij ingevolge de vrijgevigheid van zijn patroon of om gelijk welke andere oorzaak.

In deze onderstelling zijn de meningen verdeeld :

— Een deel van de rechtspraak is ons inziens ten onrechte van oordeel dat in dit geval geen vergoeding uit hoofde van bestendige werkonbekwaamheid dient te worden toegekend daar de schade precies zou bestaan in het verlies aan inkomen en niet in de aantasting der fysische integriteit ⁽²⁴⁾.

— Het Hof van Cassatie integendeel evenals de meeste rechtsleer en rechtspraak, is van oordeel, om de redenen die wij hierboven reeds hebben uiteengezet, dat deze vergoedingen gans verschillend zijn en derhalve kunnen gecumuleerd worden.

In dit geval lijkt het ons echter niet onbelangrijk te benadrukken dat de rechtspractici de in het gemeen recht gevorderde schadevergoeding nauwkeurig zullen dienen te bepalen : indien het slachtoffer van de aansprakelijke partij vergoeding der schade vordert en deze schade zou omschrijven als een verlies aan inkomen terwijl hij zijn volle wedde zou blijven genieten dan zal zijn vordering terecht als ongegrond worden afgewezen vermits hij immers geen inkomstenverlies lijdt ⁽²⁴⁾. Hij zal zijn eis dienen te formuleren onder de benaming : « schade wegens aantasting der fysische integriteit ».

Besluit.

Met dit kort overzicht was onze hoofdzakelijke betrachting aan te tonen dat op het terrein van het besproken onderwerp en door de wetgever en door de rechtsmachten nog veel dient te worden gedaan teneinde tot een vergoeding te komen welke niet enkel juridisch verantwoord is maar tevens rechtvaardig en billijk voor het slachtoffer zonder de rechten te krenken van de aansprakelijke partij of haar verzekeraar.

Voor al het gebrek aan enige wetgeving heeft tot gevolg dat gelijkaardige gevallen zeer dikwijls op een verschillende wijze worden behandeld.

Hieraan kan ons inziens slechts een definitief einde worden gesteld door een kordaat ingrijpen van de wetgever ; wij spreken dan ook de hoop uit dat eerlang ook deze belangrijke tak van de rechtspraktijk door een wettelijk zal geregeld worden ; hierbij drukken wij de wens uit dat de wetgever zich zal laten inspireren door het stelsel der rente omwille van zijn juridische en vooral praktische voordelen.

(1) Brussel 13/2/1948, R.G.A.R. nr 4409 ; Corr. Brussel 29/10/1948, R.G.A.R. 4744 ; Pol. Luik 17/6/1949, Bull. Ass. p. 665 ; Corr. RB. Dendermonde 11/4/1951, Bull. Ass. p. 688 ; Corr. Oudenaarde, 21/2/1952, R.W. 1952-53, kol. 1292.

(2) Luik 24/5/1951, Bull. Ass., p. 692 ; Gent 25/1/1954, Bull. Ass., p. 426 ; Corr. RB. Antwerpen, 25/2/1954, J.T., p. 592 ; Corr. RB. Luik 11/3/1954, Bull. Ass., p. 433 ; Corr. RB. Hoei 3/5/1954, R.G.A.R. 5373.

(3) Brussel 24/5/1949, J.T. 1950, p. 57.

(4) Hoei, 21/6/1954, R.G.A.R. 5393.

(5) Cass. 26/5/1959, Pas. 1959, I, 961; Cass. 13/1/1964, Pas. 1964, I, 495; Cass. 27/4/1964, Pas. 1964, I, 912; Ber. Gent 18/2/1961, Bull. Ass. 1961, blz. 539; RB. Eerste Aanleg Tongeren 22/4/1965, R.W. 1965, blz. 356.

(6) Ronse, Aanspraak op Schadeloosstelling uit onrechtmatige daad, nr 198.

(7) Corr. Brussel 23/6/1953, Bull. Ass., kol. 789.

(8) De Page II, 1026-c.

(9) Guy Levie, Aspect social et juridique du paiement sous forme de rente due du chef d'accidents de droit commun, J.T. 1958, kol. 645-650.

(10) Cass. 12/2/1950, Pas. I, 311.

(11) Cass. 29/11/1937, Pas. I, 298.

(12) Liège 16/4/1959, J.T. 1959, p. 351.

(13) Piret note sub Cass. 29/9/48, J.T. 1949, p. 69 en 70.

(14) De Page II, 1026 D

(15) Ber. Luik 14/5/1957, J.T. 1961, p. 411; Ber. Luik 16/4/

1959, J.T. 1959, p. 351; Ber. Brussel 29/6/1959, R.W. 1959-60, kol. 1357; Corr. Gent 21/2/1959, R.W. 1959-60, kol. 1368 en vlg.; Ber. Gent 25/6/1959, R.W. 1959-60, kol. 1362 en vlg.

(16) Krijgsraad Brussel 22.6.1967, R.W. 67-68, kol. 2068 en vlg. met noot.

(17) G. Levie, Tables de mortalité, 2e ed. 1963, p. 103 en vlg.

(18) Burg. RB. Gent 19/3/1962, R.W. 62-63, kol. 1211 en vlg.

(19) R. André, Traité Élémentaire de la Réparation du dommage moral n° 52 bis.

(20) De Page II, 1027.

(21) Burg. RB. Brussel 9/4/1949, B.A. 1949, p. 662.

(22) Cass. 3/11/1953, R.G.A.R. 5372.

(23) Ber. Brussel - 13e K. 3/6/1964 onuitgegeven i/z Openbaar Ministerie en Amand c/Cascino; RB. Eerste Aanleg Brussel 29/10/1964, J.T. 1965, p. 104; Corr. RB. Brussel 13/6/1964, J.T. 1965, p. 41.

(24) Cass. 24 mei 1954, R.G.A.R. 5504.

Rede van Mr. M. DUERINCK, Stafhouder der Balie van Dendermonde.

Mijnheer de Voorzitter,

In Uwe begroeting is U, traditiegetrouw, te vriendelijk geweest te mijnen opzichte.

Mij werd de opvolging toebedeeld van iemand, die bij onze grote stafhouders kan worden gerangschikt, Mr. Melis. Die opvolging kwam op het ogenblik dat ons gerechtelijk apparaat, onze rechtspleging en ons beroep grondig worden omgevormd en dat aan de stafhouder als lid van de Algemene Raad der Nationale Orde nieuwe verplichtingen worden opgelegd. Dit alles maakt de opvolging zwaar.

Als een Uwer voorgangers gaat mijn zorg natuurlijk in zeer hoge mate naar de Conferentie der Jonge Balie. Met vreugde stel ik vast dat de initiatieven van de Conferentie groeien, dat de stijl van het conferentieleven verbetert en dat de Conferentie het instrument wordt van de voortdurende dialoog tussen de jongeren en de Raad der Orde.

Het zal mij steeds een genoegen zijn de positieve initiatieven van de Conferentie bij de Raad te mogen aanbevelen.

Heren hoogwaardigheidsbekleders en magistraten,

In uiterst goed gekozen bewoordingen heeft de Voorzitter van de Conferentie U reeds verwelkomd. Ik zal er mij dan ook van onthouden U een tweede maal te begroeten en U te zeggen hoezeer Uw aanwezigheid ons verheugt.

U zal het mij echter niet ten kwade duiden wanneer ik een uitzondering maak voor de heer Minister van Justitie.

Mijnheer de Minister, Uw aanwezigheid stemt ons tot zeer grote vreugde.

De Voorzitter heeft terecht gewezen op de merkwaardige toespraak, die U heeft gehouden ter gelegenheid van de installatie van de Nationale Orde.

Bij andere gelegenheden kan ik bewonderen met welke rustige zelfzekerheid U Uw Departement leidt en moedige beslissingen neemt. Het in toepassing brengen van het Gerechtelijk Wetboek, de aanpassing van de kaders van de magistratuur, de oprichting van arbeidsrechtbanken en de Grondwetsherziening vragen van U veel bijkomende inspanningen naast deze, welke de leiding van het belangrijk Departement van Justitie reeds vergt.

Dat U er aan gehouden hebt deze Conferentie bij te wonen is voor ons het bewijs van het belang dat U hecht aan het rechtsleven in het algemeen en aan dat van ons rechtsgebied in het bijzonder.

Deze dag zal dan ook, dank zij Uw aanwezigheid, een historische dag worden voor onze Conferentie.

Het is mij een buitengewoon genoegen te mogen antwoorden op de openingsrede van Mr. Mertens.

Mr. Mertens is de zoveelste onze jonge confraters, die de openingsrede uitspreekt. Dat we deze traditie nu reeds sedert enkele jaren in stand houden is het bewijs dat ook kleinere Balies in staat zijn openingsvergaderingen op vrij hoog niveau te houden met jonge redenaars uit eigen schoot. Voor deze prestatie dank ik ten eerste de Voorzitter en het Bestuur dezer Conferentie.

Mr. Mertens, U is mijn oud-stagiair en medewerker. Mijn achtbare toehoorders zullen dus wel begrijpen dat ik, om andere verhoudingen niet in het gedrang te brengen, niet de scherpe contestatie-toon zal aanslaan.

Ik meen echter dat ik niet eens deze waarschuwing tot de toehoorders moet richten omdat zij zelf, na het aanhoren van Uw spreekbeurt, inzien dat de constructieve klanken van Uw betoog overweldigend zijn, zodat een scherpe kritiek onverdiend en onjuist zou zijn.

U heeft een onderwerp gekozen dat brandend actueel is en dat onze rechtspraak overweldigt. De art. 1382/-83 B.W., twee relatief kleine artikelen van het burgerlijk wetboek, vormen de rechtsgrond van meer dan de helft der vorderingen, die voor onze rechtbanken worden gebracht.

U heeft niet veel moeilijkheden gehad met het onderzoek naar de juiste rechtsnormen. We staan volop in een domein waarin de soevereine mening geldt van de rechter ten gronde. Mij heeft het steeds verbaasd hoe confraters zich in deze materie dikwijls beroepen op het gezag van ons Hof van Cassatie, hoewel er vrijwel geen ander domein is waarin ons opperste gerechtshof er zich meer moet toe beperken vast te stellen dat het geval aan zijn beoordelingsmacht ontsnapt en dat dus zowel de ene als de andere oplossing zijn goedkeuring kan wegdragen.

U koos terecht een onderwerp waarin we de schrijnende carentie vaststellen van onze rechtsmachten om tot een adequate vaststelling te komen der schade en der vergoeding. De oorzaak ligt mijns inziens in het feit dat onze rechtbanken onvoldoende beroep doen op de aanbrengrsten welke andere wetenschappen (de bedrijfseconomie, de sociologie enz.) zouden kunnen leveren, terwijl de advocaten en ook de rechters zelf onvoldoende vertrouwd zijn met de technieken van de vaststelling der invaliditeit, van de vaststelling van het basisloon en van de berekening der adequate vergoeding. Het duo rechtbank-geneesheer krijgt zelden de hulp van een derde deskundige.

Door een onvoldoende informatie komt men niet altijd tot de passende raming der schade.

Het onderwerp dat U koos is zo ruim, de rechtsleer en rechtspraak nopens ieder van de door U besproken punten

zo overvloedig, dat het onbegonnen werk zou zijn heel de uiteenzetting aan een grondig onderzoek te onderwerpen. Ik wens mij dan ook te beperken tot enkele bemerkingen.

Onze rechtspraak heeft vrij vaste lijnen getrokken voor de vaststelling der invaliditeit bij arbeidsongevallen: voor de tijdelijke werkonbekwaamheid moet de concrete arbeidsongeschiktheid worden weerhouden, d.i. de werkonbekwaamheid in functie van het uitgeoefend beroep, terwijl voor de vaststelling der blijvende werkonbekwaamheid de waarde van het slachtoffer op de algemene arbeidsmarkt moet worden bepaald. U schijnt een voorstander te zijn van een analoge rechtspraak voor de ongevallen van gemeen recht. We moeten echter toegeven dat de rechtspraak tijdens de laatste jaren, ook inzake arbeidsongevallen, dit onderscheid heeft doorgebroken en dat zij vergoedingen toekent voor invaliditeiten, die hoger liggen dan deze welke bepaald worden door de economische waarde van het slachtoffer op de algemene arbeidsmarkt.

U heeft terecht onderstreept dat de rechtbanken, ingeval zij een globale vergoeding toekennen voor patrimoniale en extrapatrimoniale schade, te weinig rekening houden met de ouderdom en de beroepskwalificatie van het slachtoffer.

U heeft de vraag gesteld of de schadeloosstelling moet bestaan in de uitkering van een rente of van een kapitaal en U heeft Uw voorkeur laten blijken voor de rente.

De rentetheorie kent in ons land periodische opflakeringen. J. Fonteyne en G. Levie hebben in verschillende bijdragen de vraag gesteld of de rente niet de meest adequate vergoeding zou zijn. Enkele jaren geleden scheen ze opnieuw in onze rechtspraak door te breken. Ik heb echter de indruk dat het vuur opnieuw is gedoofd. Is de vaststelling der rente te ingewikkeld of kleven aan het systeem zelf geen grote tekortkomingen?

Het is juist dat het systeem der rente vele slachtoffers tegen hun verspillzucht zou beschermen. Het is ook juist dat de rente aan vele slachtoffers een zekerder inkomen zal verschaffen dan de inkomsten uit een kapitaal.

De toekenning ener rente betekent echter niet meteen een automatische aanpassing aan de levensduurte.

Anderzijds stellen we vast dat inzake arbeidsongevallen, waarin het systeem der rente is ingesteld, voor de kleine invaliditeiten een kapitaal wordt uitgekeerd en het slachtoffer een aanvraag mag doen om een derde der waarde van het kapitaal, dat voor de uitkering der rente moet worden gevormd, onmiddellijk te ontvangen.

De vraag kan worden gesteld of de tendens tot uitkering van een kapitaal zich niet zal doorzetten naarmate het cultureel peil der bevolking stijgt en dus steeds bredere lagen der bevolking in staat zijn hun vermogen redelijk te beheren.

Het systeem der rente zou m.i. moeten beperkt worden tot vrij belangrijke invaliditeiten maar het lijkt mij duidelijk dat het in de gevallen, waarin een ernstige vrees voor verkwisting bestaat, meer verantwoord is dan de uitkering van een kapitaal.

Mr. Mertens heeft het probleem gesteld van het bruto- of van het netto-inkomen.

Het lijkt mij dat de rechtspraak, onvoldoende vertrouwd zijnde met de samenstelling van het inkomen en met de wijze van vaststelling van het belastbaar bedrag voor de verschillende soorten belastingplichtigen inderdaad op dat punt soms blundert en zij er goed zou aan doen het advies van deskundigen in te winnen.

Voor de loon- en weddetrekkenden is het vrij eenvoudig om het bruto-inkomen, waarop de vergoedingen voor werkonbekwaamheid worden berekend, te kennen. Voor de landbouwers, handelaars, ambachtslieden en vrije beroepen is het minder eenvoudig. Een essentieel onderscheid moet worden gemaakt tussen de kosten, die in rechtstreekse verhouding staan met de activiteit van de betrokkenen en de vaste kosten, die doorlopen niettegenstaande de werk-

onbekwaamheid. Deze laatste kosten moeten in ieder geval bij het fiscaal inkomen worden gevoegd om het inkomstenverlies ingevolge de werkonbekwaamheid te kennen.

* * *

Uw stelling, Mr. Mertens, nopens de berekening der intresten kan ik moeilijk volgen.

Het toekennen van intresten lijkt mij geen sanctie welke door de rechtbank wordt opgelegd aan de schuldenaar, die het waagt zijn recht van verdediging uit te putten. Deze toekenning schijnt mij te steunen op een dubbele overweging:

1) de verplichting de vergoeding toe te kennen vanaf de datum waarop deze verschuldigd is, met als gevolg de verplichting intresten te betalen ingeval van laattijdige betaling.

2) het feit dat de schuldenaar ondertussen in bezit is gebleven van de gelden, die aan een ander toekomen, en in die periode zelf die gelden renderend kan gebruiken.

* * *

Het probleem werd gesteld nopens de kumulatie van de vergoedingen en van andere inkomsten.

Naarmate men zich plaatst op het standpunt van de juridische oorzaak van de schade of van de schade zelf (art. 1382 B.W.) komt men tot twee volledig tegenovergestelde standpunten. We staan volop in een domein waarin men met dezelfde juridische logica wit en zwart kan voorhouden.

In een rapport, dat enkele weken geleden werd voorgelegd door onze confrater Dalcq, meende deze dat men aan de kumul zou moeten verzaken ingeval men de normen van vergoeding der schade wil handhaven.

In Nederland wordt de kumul beperkt. In het Engels recht bestaat het kumulverbod reeds langer en is het nog strenger. In België neemt de rechtspraak de kumul of het verbod van kumul aan naarmate het begrip van «het verschil van de juridische oorzaak der vorderingen» of het begrip der «schade» de bovenhand haalt. Ons Hof van Cassatie zegt dat beide soorten vonnissen conform zijn aan de wet.

Dit leidt tot betreurenswaardige discriminaties, waaraan een einde zou moeten worden gesteld.

Mijns inziens kan niet worden verantwoord dat het ongeval de ene in een voordeliger positie stelt dan vóór het ongeval, terwijl de andere slechts een vergoeding zal ontvangen, die zijn werkelijk inkomstenverlies compenseert. Een rechtspraak, die dergelijke discriminatie in stand houdt lijkt mij meer belang te hechten aan juridische constructies dan aan de zorg om zo dicht mogelijk de sociale rechtvaardigheid te benaderen.

* * *

Deze beschouwingen wil ik besluiten met een laatste bemerking. U heeft hierover niet gesproken, omdat het niet binnen de grenzen van Uw onderwerp lag. Maar zij is er zodanig mee verwant en is zo fundamenteel dat men haar niet onbesproken kan laten.

Prof. Tunc schrijft dat de Beatles in hun liedje «A day in the Life» het probleem van de fout en van de vergoeding hebben gesteld. Slachtoffers van verkeersongevallen ontvangen niets omdat ze een kleine fout hebben bedreven, hoewel ieder zinnig mens moet toegeven dat onze onaangepaste urbanisatie en de enorme verkeersdruk de voorzichtigheid van de «bonus pater familias» dikwijls in het ootje nemen. Is het nog redelijk iedere vergoeding te weigeren aan het slachtoffer, dat een onooglijke fout heeft begaan waar men moet aannemen dat deze fouten niet zullen

verminderen door ons systeem van vergoedingen en zelfs niet uit te schakelen zijn.

In Frankrijk hebben tijdens de jongste jaren drie projecten om het recht op schadevergoeding ingeval van verkeersongevallen aan te passen, het licht gezien. De wellicht meest bekende zijn het projekt «Tunc» en het projekt «Bedour».

Volgens dit laatste projekt zou de lichamelijke schade, die zonder fout of door een banale fout van het slachtoffer zelf werd verwekt, het voorwerp zijn van een forfaitaire vergoeding. Men ziet onmiddellijk in dat dergelijk systeem aansluit bij onze regeling inzake arbeidsongevallen.

In ieder geval is het aantal verkeersongevallen op dit ogenblik dergelijke sociale plaag — de Minister van Verkeerswezen gaf voor enkele weken mij de indrukwekkende cijfers — dat zich de vraag opdringt of het verkeersongeval geen sociaal risico is, dat in het sociaal verzekeringswezen moet worden ingeschakeld en daarvan enkel fundamentele karakteristieken moet ontleenen, zoals de beperking van het element fout voor de uitsluiting der schadeloosstelling met als corollarium de forfaitaire vergoeding.

Het probleem is gesteld. Ik meen dat we het niet meer kunnen ontgaan.

* * *

Mijn achtbare voorganger, Mr. Melis, heeft vorig jaar in zijn toespraak voor de Conferentie dit paleis tot de grond toe afgebroken.

De materiële verzorging van de advocatuur heeft steeds een belangrijke plaats ingenomen in de zorgen van onze Balie. Zij heeft zelfs op zekere ogenblikken de kiesstrijd voor de aanduiding van de leden van de Raad beïnvloed.

Deze bezorgdheid is een constante in ons Balieleven. Dit schijnt er toch op te wijzen dat er iets moet gewijzigd worden in onze huisvesting en in de huisvesting van onze rechtbanken.

Ons Paleis wordt te klein om al de uitingen van onze rechtspraktijk nog te kunnen herbergen. Er zal dus tot grondige verbouwing en ook tot nieuwbouw moeten worden overgegaan.

Heeft onze achtbare voorganger dit Paleis gesloopt, dan zou ik niet durven zeggen dat wij de bouwers zullen zijn van de nieuwe Tempel. Ingeval de wetgever zich houdt aan de termijn van 3 jaar binnen dewelke zich het nieuw Gerechtelijk Wetboek in voege moet worden gebracht, zullen wij echter in ieder geval de sjouwers zijn van de stenen, waarmee te Dendermonde, te Aalst en te St-Niklaas de gerechtsgebouwen zullen worden opgericht of omvormd.

De betekenis van de volgende jaren zal echter voor het rechtsleven van ons Arrondissement van veel groter betekenis zijn. Ter gelegenheid van mijn verkiezing tot stafhouder had ik de gelegenheid aan onze Confraters te zeg-

gen dat de eerstvolgende jaren voor de Balie in het algemeen en voor onze Balie in het bijzonder, historische jaren zouden zijn.

J.J. Servan-Schreiber schreef in «Le Défi Américain» «Pour les Sociétés, comme pour les hommes, il n'y a pas de croissance sans défi».

Wij worden uitgedaagd door de andere beroepen, die onze plaats trachten in te nemen. Wij worden uitgedaagd door de wetgever, die in het nieuw Gerechtelijk Wetboek blijk heeft gegeven van een enorm vertrouwen in de advocatuur.

Deze dubbele uitdaging moeten we beantwoorden.

De advocatuur krijgt een historische kans om het verloren terrein te herwinnen, het beroep te valoriseren en beter in het modern maatschappelijk leven ingeschakeld te worden.

De economische en sociale evolutie is in grote mate ons beroep voorbijgegaan.

Wij moeten voor ons beroep de organisatievormen vinden, waardoor we met onze eigen specifieke en onvervangbare functie in het modern maatschappelijk leven worden geïntegreerd.

We moeten de gewaardeerde en geconsulteerde jurist worden van de geëvolueerde maatschappij van de tweede helft der 20e eeuw.

Werd onze maatschappelijke taak niet plechtig geïllustreerd door de kroniekschrijver, die ter gelegenheid van de installatie van de Nationale Orde van Advokaten het geestelijk testament van de jurist als volgt beschreef:

«Il m'est doux de penser qu'après moi, grâce à moi, les hommes se reconnaîtront plus heureux, meilleurs et plus libres. Pour le bien de l'humanité future, j'ai fait mon œuvre. J'ai vécu».

* * *

Voor enkele weken overleed Mr. Lucien de Clippele, Oud-Stafhouder onzer Balie.

Mr. de Clippele behaalde zijn diploma van doctor in de rechten op 12.12.1922 en werd op de lijst ingeschreven op 29.6.1923. Hij was stafhouder van 1946 tot 1948.

Mr. de Clippele was een zeer bescheiden, uiterst minzaam en vriendelijk man. De strafprocessen lagen hem niet. In de burgerlijke en commerciële geschillen kwamen echter zijn grote schranderheid en zijn streng juridische geest tot uiting.

De laatste jaren hebben we zijn aanwezigheid op onze rechtbanken moeten missen omdat zijn wankele gezondheid hem thuis hield. Wie Mr. de Clippele benaderde, was overtuigd met een goed mens gesproken te hebben.

Onze Balie zal een schone herinnering bewaren aan haar Oud-Stafhouder, Mr. Lucien de Clippele.

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. M. MORTIER, voorzitter van de Conferentie der Jonge Balie te Dendermonde.

Ik verklaar deze plechtige zitting voor geopend.

Het voorzitterschap van deze vergadering bezorgt mij het aangenaam voorrecht in de eerste plaats, U, Mijnheer de Stafhouder, in naam van de Conferentie, te begroeten. Enkele maanden geleden werd U door Uw Confraters met een grote eensgezindheid verkozen tot het hoogste ambt in de Orde. Gaarne neemt de Conferentie van de Jonge Balie deze gelegenheid te baat om U bij de aanvang van Uw ambtsperiode van harte geluk te wensen en U meteen haar aanhankelijkheid te betuigen. Voor een vruchtbaar baton-

naat staan Uw jeugd en dynamisme borg.

Moet ik hieraan toevoegen dat wij bijzonder trots gaan op Uw aanstelling als stafhouder omdat U juist behoort tot diegenen die, enkele jaren geleden, het voorzitterschap van deze Conferentie met brio hebben waargenomen.

Dat ook U, zoals Uw eminente voorganger oud-stafhouder Mr. Willem Melis, een der stichters van onze Conferentie, onze werking met veel belangstelling volgt en naar waarde schat, hebt U onmiddellijk na Uw aanstelling, bij een van onze eerste contacten bewezen door haar niet

alleen morele maar ook belangrijke financiële steun te blijven verzekeren. Wij zijn U hiervoor bijzonder dankbaar.

Wij zijn er van overtuigd dat wij in de toekomst verder mogen rekenen op Uw gewaardeerde medewerking en kostbare raadgevingen. Weet dat U evenzeer op onze medewerking en toewijding staat moogt maken.

Mijnheer de Minister van Justitie, ter gelegenheid van de installatie van de Nationale Orde van Advokaten hebt U een toespraak gehouden, die op alle aanwezigen diepe indruk heeft gemaakt, omdat U kordaat afgestapt zijt van de bij dergelijke gelegenheden gebruikelijke fraseologie om een aantal zeer zinnige gedachten onder onze aandacht te brengen.

Deze gedachten bewijzen Uw grote belangstelling voor het beroep dat U met zoveel liefde hebt uitgeoefend, tot op het ogenblik waarop U geroepen werd om staatsraad te worden, en hogleraar en minister, en aan welk beroep U nog steeds met enige nostalgie terugdenkt.

Het is ons niet onbekend, Mijnheer de Minister, dat de tijd van de ministers een kostbare zaak is en hun verplichtingen veelvuldig zijn. Dat U er nochtans in geslaagd zijt, na de openingsvergaderingen te hebben bijgewoond in de grote balies, U vrij te maken om vandaag in ons midden te zijn, staft ons in de overtuiging dat het U niet te doen is om de mondaniteit, maar om het werkelijke leven van de gehele Belgische balie.

Men fluistert hier, Mijnheer de Minister, dat de jeugd-vriendschap die U verbindt met onze pro-staffhouder Mr. Willem Melis misschien ten dele de onderbewuste lokstem is geweest, die Uw schreden vandaag naar het land van het Ros Beiaard en van Reinaart de Vos hebben geleid. Wij willen aannemen dat het eerder deze jeugdvriendschap is die U hierheen heeft geleid, dan wel de nieuwsgierigheid om te zien met welke voorbeeldige planning men sedert maanden bezig is dit gerechtsgebouw te herscheppen in een bestendige bouwwerf, waarbij de stelregel wordt gehuldigd dat men om goed werk te leveren steeds van voren af aan moet herbeginnen! Dendermonde is een zeer klein nest, en de kwatongen (of zijn het de « ingewijden ») beweren dat het klein is gebleven omdat het stadje gedurende meer dan honderd jaar bestuurd werd door avoués en notarissen.

Maar het arrondissement Dendermonde is een zeer groot arrondissement met straks méér dan 600.000 rechtsonderhorigen. Van Uw aanwezigheid maken wij gebruik, Mijnheer de Minister, om U te vragen ons arrondissement eens zeer aandachtig te bekijken. U zult dan tot de conclusie komen, dat het hoogstnodig is, voor de uitrusting van het gerechtelijk apparaat in dit arrondissement, te Dendermonde, te Sint-Niklaas en te Aalst, een extra-inspanning te doen. Wees ervan overtuigd, Mijnheer de Minister, dat wij U voor Uw belangstelling diep erkentelijk zullen blijven.

Mijnheer de Raadsheer Beeckman, die de heer Eerste Voorzitter van het Hof van Beroep in ons midden vertegenwoordigt.

Zoals de eerste voorzitter zelf en een aantal andere illustere magistraten van het Hof, hebt U zelf vele jaren gezeteld in de eerste Kamer van deze Rechtbank, waarvan de glorie 40 jaar geleden gevestigd werd door Van Ginderachter, Van Winckel en Matthys.

Samen met hun andere opvolgers hebt ook gij getracht de roem van deze onvolprezen civilisten hoog te houden.

Het is voor U geen grote moeite om de straat over te steken, maar toch danken wij U zeer oprecht voor de

blijvende belangstelling waarmede U al onze manifestaties tracht te volgen.

Mijnheer de Advocaat-generaal Versée, De heer Procureur-generaal bij het Hof heeft ons medegedeeld dat hij vandaag, zeer tot zijn spijt, verstek moet laten gaan en dat U hem zoudt vervangen.

Het heeft ons verheugd dat hij juist U heeft bereid gevonden om het hoofd van het Parket-Generaal op deze openingszitting te vertegenwoordigen. Uw warm betoog tijdens het jongste Congres van het Verbond der Advocaten van België, heeft ons eens te meer bewezen hoe dicht U nog bij ons staat en hoe groot Uw sympathie voor de advocaat is gebleven.

Mijnheer de Voorzitter van de Rechtbank, Eens te meer is het ons gegeven — voor zover een gast zijn gastheer welkom heten kan — U in Uw eigen gehoorzaal te verwelkomen.

Het is een van de zeldzame gelegenheden die ons geboden worden — en wij maken er gaarne gebruik van — om U op nadrukkelijke wijze onze dank voor de hoffelijkheid en welwillendheid die U in alle omstandigheden betuigt ten opzichte van de leden van de Balie, te herhalen.

Wij zijn fier een zo gewetensvol en vriendelijk magistraat aan het hoofd van onze Rechtbank te hebben.

Mijnheer de Procureur des Konings, Al is het welkomwoord dat ik tot U richt traditioneel geworden — en al heeft de inspiratie om zulks in originele bewoordingen te doen, mij in de steek gelaten — het is er daarom niet minder hartelijk en minder oprecht om.

U bedanken voor uw aanwezigheid, klinkt als een gezocht compliment vermits U bij mijn weten op een openingszitting van onze Conferentie nog nooit verstek hebt laten gaan. Ook de aanwezigheid van de magistraten van Uw Parket die U vergezellen, stellen wij hoog op prijs. Wij vallen hen dikwijls lastig en toch worden wij altijd vriendelijk te woord gestaan. Het is nu onze beurt om hen dank te zeggen en welkom te heten.

Heren Magistraten van de zetel, heren vrederechters, Ik dank U omdat U gekomen zijt. « Les avocats » aldus Desmares « doivent acquérir et garder l'amour du juge. En relations constantes avec celui-ci, ayant pour but de le persuader, la nature de leurs rapports à une importance considérable. » Uw aanwezigheid is de bevestiging van de goede betrekkingen die aan onze Rechtbank heersen tussen de Magistratuur en de Balie.

Waarde Confrater, Meester Hilde Pée, Verleden jaar werd U, als voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap van de hoofdstad, door Confrater Storme, voorzitter van de Vlaamse Conferentie te Gent, als volgt verwelkomd: « Er is veel veranderd sinds de H. Paulus in zijn eerste brief aan de Korintheïers schreef dat « de vrouwen in de bijeenkomsten dienen te zwijgen. »

Het is niet bij dit voorzitterschap gebleven!

Uw recente verkiezing tot lid van de Raad van de Orde bij het Hof van Beroep te Brussel is een bewijs van de hoge waardering die de Confraters van de hoofdstad U toedragen.

De puike organisatie en het welslagen van het laatste Congres van het Verbond te Leuven, is in grote mate aan U te danken..

Dat zowel de heer Staffhouder te Brussel als de heer Voorzitter van het Verbond van Belgische Advocaten — beiden belet — zich op deze openingszitting door U hebben willen laten vertegenwoordigen, beschouwen wij als een speciale attentie en een aangename verrassing.

Uw tegenwoordigheid, Dom Gregorius, als afgevaar-

digde van hoogerwaarde heer Abt van de St. Pieters- en Paulusabdij te Dendermonde, stellen wij bijzonder op prijs.

Welkom ook aan de vertegenwoordigers van de heren Stafhouders bij het Hof van Beroep te Gent en bij de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen. Dat U Uw zaterdag-namiddag hebt willen opofferen om op deze plechtige openingszitting aanwezig te zijn, getuigt niet alleen van Uw sympathie voor onze Conferentie maar ook van de echte confraterniteit die alle advocaten van de verschillende balies van ons land, waarvan U de vertegenwoordigers zijt, verbindt.

Welkom aan de afgevaardigden van onze zusterconferenties bij de Balies van Brussel, Gent, Antwerpen, Brugge en Kortrijk. Na Uw plechtige openingsvergaderingen als genodigde te hebben mogen bijwonen, verheugt het mij dat het nu mijn beurt is U als eregasten te mogen ontvangen. Ik hoop dat U zich bij ons thuis zult gevoelen zoals ik mij steeds op de door U ingerichte plechtigheden onmiddellijk heb thuisgevoeld.

Ook Meester Bauters, vertegenwoordiger van het « Journal des Tribunaux » verwelkom ik van harte.

Messieurs les représentants des Conférences d'expression française, Qu'il me soit permis de vous dire en votre langue la grande joie que nous éprouvons à vous souhai ter la bienvenue au confluent de l'Escaut et de la Dendre. Croyez, chers Confrères, à la sincérité de nos sentiments fraternels vis à vis de nos compatriotes francophones et à notre attachement à notre patrie commune.

Si nous avons toujours tenu à rester ce que nous sommes, nous n'avons jamais cessé de vénérer et de considérer un peu comme une partie de notre patrimoine spirituel, la culture française qui est la votre.

Wij danken ook voor hun aanwezigheid de parlementsleden, de notarissen, de gerechtsdeurwaarders, de heer Van Den Bulcke, Hoofd-politiecommissaris te Sint Niklaas, de heer Geeroms, Hoofd-politiecommissaris te Aalst, de hoofdgriffiers, griffiers en griffiebeambten van het rechtsgebied en de beampten van het Parket.

De Conferentie verheugt zich om Uw blijvende belangstelling.

Waarde Confraters, last but not least heet ik ook U van harte welkom. Ik verheug mij in Uw belangstelling voor onze activiteiten die in niet geringe mate het bevorderen van de Confraterniteit, het nader tot elkaar brengen van de leden van onze Balie en zodoende het in stand houden van een echte korpsgeest door ontspannen samen zijn, op het oog hebben.

Het is mijn vurige wens dat de uitgelezen en enthousiaste groep getrouwen die U vormt, een nog belangrijker tegenhanger moge worden van een nog te groot aantal Confraters die in onze inspanningen al te weinig belang stellen en die zich opsluiten in de ivoren toren van hun beroepsbezigheden en van een beperkte vriendenkring.

Het weze mij veroorloofd deze begroeting te beëindigen met een oproep tot alle Confraters om door hun talrijke opkomst op de diverse manifestaties die voor hen worden ingericht, aan onze Conferentie de vitaliteit te geven die wij de andere Conferenties in den lande benijden.

Na deze welkomwoorden moet ik voor hun afwezigheid verontschuldigen :

— De voorzitter van het Gezelschap « De Jonge Balie te Rotterdam » ;

— De Voorzitter van de Conférence du Jeune Barreau te Luxemburg ;

— De Voorzitter van de Conférence du Jeune Barreau te Doornik ;

— Mr. Ridder René Victor, hoofdredacteur van het Rechtskundig Weekblad, weerhouden op een zitting van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen ;

— De heer De Witte, arrondissementscommissaris van Sint Niklaas-Dendermonde ;

— De heer Pauwels, Vrederechter van het Kanton Sint Niklaas ;

— De heer Van Hassel, Vrederechter van het Kanton Beveren ;

— De heer Volksvertegenwoordiger Van Hoorick ;

— Meester Moyersoën en Meester D'Haenens, oud-stafhouders ;

— De heer De Cleene, ere-advocaat ;

— De heren notarissen Ide, Fobe, Thuysbaert, Van Laeys, Lesseliers en De Weert ;

— De heer Hillewaert, Politiecommissaris te Dendermonde.

Hooggeachte vergadering, Waarde Confraters, Het is nu een eeuw geleden dat op 17 juli 1868 de Raad der Orde bij de Balie van het Hof van Beroep te Brussel — toen nog Tuchtraad genoemd — samenkwam om er de opdracht te aanvaarden van het sindsdien beroemd gebleven boek « Le Manuel pratique de la profession d'avocat en Belgique » van de hand van Mr Gustave Duchaine en Mr Edmond Picard, dat begin 1869 verscheen.

Dit werk, het eerste van die aard dat in België werd gepubliceerd, was gedurende meerdere decennia een precieus handleiding voor onze Belgische Balies.

Sinds de uitgave van dit werk is heel wat weg afgelegd.

Slechts enkele voorbeelden :

Op blz. 284 van dit standaardwerk lezen wij :

« Si les avocats peuvent s'aider mutuellement dans les affaires, il n'est pas de leur dignité de constituer entre eux des associations permanentes ; elles présentent toujours un caractère de spéculation, altèrent leur indépendance et les exposent à des discussions d'intérêt qui sont toujours fâcheuses ».

Op blz. 204 :

« La radiation est une peine définitive. L'avocat rayé ne peut demander son inscription dans un autre barreau ». In « Les décisions du Conseil de l'Ordre en matière disciplinaire » van de Raad der Orde bij het Hof van Beroep te Brussel, uitgegeven in maart 1931, de voornaamste beslissingen van genoemde Raad groeperend, leest men volgende beslissing die dagtekent van 18 november 1929 : « Il est interdit aux avocats de souscrire des lettres de change et billets à ordre. Cette défense ne souffra aucune exception. Elle ne permet ni la création, ni l'endossement, ni l'aval ni l'acceptation de semblables valeurs. Cette défense conserve toute sa vigueur même si le bénéficiaire de l'effet de commerce s'est engagé à ne pas le mettre en circulation. »

Ik vertel zeker niets nieuws — vele anderen hebben het vóór mij gedaan — indien ik beweer dat een aantal opvattingen en zienswijzen van 50 en 100 jaar terug, thans zijn voorbijgestreefd, ja zelfs in zekere mate de ironie opwekken.

Nochtans, indien de Raden der Orden van Advocaten gaandeweg, onder de druk van een evoluerende maatschappij rondom ons, verplicht zijn geweest een aantal regelen van ons beroepsleven te herzien om de uitoefening van het beroep aan te passen aan de economische

en sociale vereisten van het oogenblik, moeten wij de imago van de waardige en onkreukbare, ja zelfs onbaatzuchtige advocaat, steeds voor ogen blijven houden.

Zulks moet en mag ons echter niet beletten aandacht te hebben voor de sociale positie van diegenen, die het op zich hebben genomen de belangen van anderen in de praetoria te verdedigen.

Indien onze Raad — in navolging van de Raad der Orde te Brussel — heeft beslist dat, weliswaar in beperkte gevallen, het de advocaten toegelaten is wisselbrieven te ondertekenen voor de behoeften van hun gezin, dan is dat omdat men heeft ingezien dat ook de advocaat leeft in een maatschappij waarin het kredietwezen een zo voornamelijk plaats heeft ingenomen, die men praktisch niet meer kan ontgaan.

Anderdeels is de rechtspraktijk zo veelomvattend geworden en zo verscheiden, dat geen enkele beoefenaar van het recht nog bij machte is de vloed van wetten, besluiten en reglementen ook maar oppervlakkig bij te houden.

Sinds een kwarteeuw hebben het fiscaal, het sociaal en industrieel recht, om niet te spreken van het internationaal recht, een ongekende omvang genomen.

Om gelijke tred te houden en de klient op efficiënte wijze te kunnen bijstaan is een gespecialiseerde studie en daarvandaan een associatie tussen gespecialiseerde medewerkers een noodzakelijkheid geworden die men vroeger niet vermoed heeft.

In de medische praktijk heeft zich overigens eenzelfde evolutie afgetekend. De omnipractici zijn op dit ogenblik reeds tot een minimum herleid en zelfs de vroegere specialisten, die men internisten noemde, zijn nu gespecialiseerde huisartsen geworden die op hun beurt beroep doen op meer gespecialiseerde medewerking.

De imago van de onbaatzuchtige advocaat mag evenwel geen reden zijn om geen aandacht te schenken aan onze levensnoodwendigheden.

Wij zijn de mening toegedaan dat de advocaten hun ereloon steeds hebben bepaald met grote bescheidenheid en discretie zoals dit in art. 43 van het dekreet van 1810 werd voorgeschreven.

Als een klient aan zijn advocaat een ereloon moet betalen van b.v. 5.000 fr, dan zal hij dat een hele uitgave vinden. Als men echter nagaat wat de advocaat hiervoor allemaal heeft gedaan, hoeveel tijd hij aan die zaak heeft besteed, hoeveel brieven hij daarvoor heeft geschreven, dan zal men in vele gevallen tot een uurloon

komen dat in vergelijking tot andere vrije beroepen — ik denk b.v. aan de chirurgen, architecten, deskundigen — aan de zéér lage kant ligt.

De nieuwe bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek geven aan de advocaat — voortaan gelast met alle materiële opdrachten die tot nog toe aan de pleitbezorgers waren toebedeeld — de mogelijkheid een gedeelte van zijn kosten, na voorafgaandelijke taxatie van de Rechtbank, op de verliezende partij te verhalen. Wij moeten er angstvallig over waken dat, in hoofde van de procederende partijen, geen verwarring ontstaat tussen deze verhaalbare kosten en het ereloon, dat in de meeste gevallen reeds zo laag is dat het niet nog mag worden gedevalueerd.

Van deze gelegenheid zou ik willen gebruik maken om nogmaals te beklemtonen — hoe schoon en hoe verheven het ook moge klinken de behoeftigen de weduwen en de wezen kosteloos rechtsbijstand te verlenen — dat het in deze tijd van verdoorgedreven sociale verzekering, niet gerechtvaardigd blijft deze rechtsbijstand ten laste te leggen van de collectiviteit van de advocaten, die hem zeer altruïstisch overdraagt aan de jongste Confraters...

Het lijkt ons wenselijk dat in navolging van wat in Nederland werd tot standgebracht, de last van de rechtsbijstand der behoeftigen door de sociaal georganiseerde gemeenschap zou worden gedragen.

Het heeft ons in hoge mate verheugd van U te horen, Mijnheer de Minister, in de rede welke U hebt gehouden bij gelegenheid van de installatie der Nationale Orde van Advocaten, dat ook deze gedachte het voorwerp is van Uw actieve belangstelling.

Beste Confrater, Meester Eric Mertens. Slechts sinds één jaar op het tableau ingeschreven hebt U onder de jongere Confraters van onze Balie een markante plaats weten te veroveren. Uw werklust en de degelijke opleiding die U bij Uw patroon, de heer stafhouder Duerinck, hebt gekregen zijn hier zeker niet vreemd aan.

Reeds als stagiair hebt U, zo bij Uw Confraters als bij de Magistraten door degelijke conclusies, verzorgde pleidooien en rake reacties, indruk gemaakt.

Wij danken U bij voorbaat voor deze lezing die, door U gegeven met Uw kennis van het onderwerp, ongetwijfeld boeiend en leerrijk zal zijn.

Ik heb het geduld van Uw uitgelezen toehoorders lang genoeg op de proef gesteld; gaarne laat ik U aan het woord.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 6 juni 1968.

Eerste Voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Polet.

Wnd. Procureur-generaal: M. Ganshof van der Meersch

Advocaten: Mrs. De Bruyn en Faurès.

Arbeidsovereenkomst (Bedienden). — Nauwe band van ondergeschiktheid. — Vennootschap die tijdelijke bedienden verschaft aan wie ze nodig heeft.

De arbeidsovereenkomst voor bedienden is een overeenkomst waarbij een bediende zich verbindt tegen een loon onder gezag, leiding, toezicht van een andere per-

soon ie werken. De aan die overeenkomst inherente bevoegdheid van leiding en toezicht wordt niet noodzakelijk op werkelijke en permanente wijze uitgeoefend; in dit opzicht is het voldoende dat de uitoefening van dit recht wettelijk mogelijk is. Die overeenkomst onderstelt weliswaar het bestaan van een nauwe band van ondergeschiktheid, maar het staat vast dat welke ook de modaliteiten van het contract wezen het gezag van de werkgever steeds beperkt is.

Daaruit volgt dat noch de vaststelling dat de tijdelijke bedienden die verweerster verschaft aan wie ze nodig heeft, een zekere onafhankelijkheid behielden ten opzichte van verweerster, noch de vaststelling dat het door haar uitgeoefende gezag beperkt was, het bestaan uitsluiten van een band van ondergeschiktheid welke de arbeidsovereenkomst voor bedienden kenmerkt.

R.M.Z. t./ P.V.B.A. Mas-Manpower en Salespower.

Gelet op het bestreden vonnis, op 22 april 1966 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Luik;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 2 en 3, paragraaf 4, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid van de arbeiders, welke artikelen 1 en 2 respectievelijk gewijzigd zijn bij de artikelen 1 van de wet van 14 juli 1951 en 1 van de wet van 27 maart 1951, en bij artikel 1 van de wet van 14 juli 1961, van artikel 5 van het besluit van de Regent van 16 januari 1945 betreffende de werking van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, van artikel 1 van de wetten betreffende het bediendencontract, gecoördineerd op 20 juli 1955, van de artikelen 1107, 1134, 1135, 1779 en 1780 van het Burgerlijk Wetboek en van artikel 97 van de Grondwet;

doordat het bestreden vonnis weigert het karakter van arbeidsovereenkomst voor bedienden toe te kennen aan het contract gesloten tussen verweerster en de personen die zij aanwerft en bezoldigt en die zij bij haar cliënten plaatst als tijdelijk kantoort personeel en, derhalve, de partijen bij dit contract aan het stelsel van de besluitwet betreffende de maatschappelijke zekerheid van de arbeiders te onderwerpen, op grond, enerzijds, dat de arbeidsovereenkomst voor bedienden normaal voortdurende prestaties vooronderstelt, dat ten deze «de tijdelijke bediende» over de mogelijkheid beschikt elke hem door verweerster voorgestelde taak aan te nemen of te weigeren en dat er bij elke partij bij het contract onbetwistbaar de wil bestaat om jegens de andere partij een zekere onafhankelijkheid te behouden, vermits de tijdelijke bediende zich in elk geval niet wenst te verbinden om op voortdurende wijze te werken, anderzijds, dat de arbeidsovereenkomst voor bedienden, zoals de arbeidsovereenkomst voor werklieden, zich van andere arbeidsovereenkomsten onderscheidt door het bestaan van «nauwe betrekkingen» van ondergeschiktheid, dat zo er, in geval van aanneming van een hem door verweerster voorgestelde taak, meer bepaalde betrekkingen tussen verweerster en «de tijdelijke bediende» ontstaan, zodat deze laatste zekere verplichtingen moet nakomen, het evenwel blijkt dat «het gezag» van verweerster nooit zal kunnen uitgeoefend worden «gedurende de uitvoering van het werk» van de tijdelijke bediende, dat zo verweerster «een zeker gezag ten opzichte van de tijdelijke bediende» kan invoeren, het wel degelijk blijkt dat dit gezag steeds slechts een «beperkt en zeer relatief karakter zal hebben, vermits toezicht en controle praktisch denkbeeldig blijken te zijn» en dat een «aldus verminderde» gezagsfactor niets meer onthult dan het «elementair verbindend karakter dat uit elke overeenkomst ontstaat»;

terwijl zo de arbeidsovereenkomst voor bedienden weliswaar voortdurende prestaties vooronderstelt, de omstandigheid dat de door verweerster aangeworven personen over de mogelijkheid beschikken om elke hun door verweerster aangeboden taak aan te nemen of te weigeren, niet insluit dat zij zich, in geval van aanneming van een van die taken, niet verbinden om hun prestaties op voortdurende wijze te leveren en zij voor de vervulling van die taak niet jegens verweerster door een arbeidsovereenkomst voor bedienden verbonden zijn, welke eventueel voor een bepaalde onderneming of een bepaalde duur werd gesloten, en zo de band van onderschiktheid, welke kenmerkend is voor de arbeidsovereenkomst voor bedienden weliswaar hierin bestaat dat de persoon die zijn diensten verleent, in de uitvoering zelf van zijn werk, onder werkelijk en, in beginsel, permanent gezag, leiding en toezicht staat van degene aan wie de diensten worden

verleend, het evenwel voldoende is dat deze laatste het recht heeft om een dergelijk gezag, leiding en toezicht uit te oefenen, zelfs zo hij ze niet in feite uitoefent, zo in feite de omstandigheden hem zulks beletten, of zo hij ze slechts onrechtstreeks door bemiddeling van een derde kan uitoefenen, welke onderstellingen de redenen van het bestreden vonnis niet uitsluiten, zodat de hierboven bestreden redenen de beslissing niet wettelijk rechtvaardigen (schending van alle hierboven vermelde wetsbepalingen); en terwijl, bovendien, de genoemde redenen, welke verklaren dat het gezag van verweerster nooit «gedurende» de uitvoering van het werk van de tijdelijke bediende zal kunnen uitgeoefend worden, dat zo verweerster «een zeker gezag» kan invoeren, het wel degelijk blijkt dat dit gezag steeds slechts een «beperkt en zeer relatief karakter zal hebben, vermits toezicht en controle praktisch denkbeeldig blijken te zijn», en dat «een aldus verminderde gezagsfactor» niets meer onthult dan het elementair verbindend karakter dat uit elke overeenkomst ontstaat»; duister en dubbelzinnig zijn, aangezien ze het niet de mogelijkheid bieden uit te maken of de feitenrechter heeft geoordeeld dat het gezag, de leiding en het toezicht van verweerster in de uitvoering zelf van het werk van het bij haar cliënten geplaatst tijdelijk personeel in feite niet worden of niet kunnen worden uitgeoefend, dan wel of hij heeft gemeend dat verweerster krachtens het contract niet het recht had deze bevoegdheden uit te oefenen, al was het onrechtstreeks door bemiddeling van haar cliënten aan wie het tijdelijk personeel door verweerster wordt verschaft, zodat de werkelijke grondslag van de weigering om ten deze het bestaan te erkennen van de band van onderschiktheid welke kenmerkend is voor de arbeidsovereenkomst voor bedienden, niet kan worden nagegaan, hetgeen belet de wettelijkheid van de beslissing te toetsen (inzonderheid schending van artikel 97 van de Grondwet);

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het bestreden vonnis hierop wijst dat de activiteit van verweerster erin bestaat tijdelijke bedienden te verschaffen aan personen die ze nodig hebben maar dat het niet precificeert welke de rechten en verplichtingen zijn die de tussen die bedienden en verweerster gesloten overeenkomst heeft doen ontstaan; dat het zich ertoe beperkt vast te stellen dat de tijdelijke bediende de door verweerster voorgestelde taak kan aannemen of weigeren, dat, in geval van aanneming, elke partij «de wil heeft om jegens de andere partij een zekere onafhankelijkheid te behouden» en dat «zo verweerster in hoger beroep (thans verweerster) een zeker gezag ten opzichte van de tijdelijke bediende kan invoeren, het wel degelijk blijkt dat dit gezag steeds slechts een beperkt en zeer relatief karakter heeft, vermits toezicht en controle praktisch denkbeeldig blijken te zijn»;

Overwegende dat de arbeidsovereenkomst voor bedienden, een overeenkomst is waarbij een bediende zich verbindt tegen een loon onder gezag, leiding, toezicht van een ander persoon te werken;

Overwegende dat de aan de arbeidsovereenkomst voor bedienden inherente bevoegdheid van leiding en toezicht niet noodzakelijk op werkelijke en permanente wijze wordt uitgeoefend; dat het in dit opzicht voldoende is dat de uitoefening van dit recht wettelijk mogelijk is;

Overwegende dat, zo de arbeidsovereenkomst voor bedienden weliswaar het bestaan van een nauwe band van ondergeschiktheid onderstelt, het niettemin vaststaat dat welke ook de modaliteiten van het contract wezen, het gezag van de werkgever steeds beperkt is;

Overwegende dat hieruit volgt dat noch de vaststelling dat de tijdelijke bedienden een zekere onafhankelijkheid behielden ten opzichte van verweerster, noch de vast-

stelling dat het door haar uitgeoefende gezag beperkt was, het bestaan uitsluiten van een band van ondergeschiktheid welke de arbeidsovereenkomst voor bedienden kenmerkt;

Overwegende dat de rechter, door alleen op de hierboven vermelde vaststellingen te steunen om eiser zijn rechtsvordering te ontzeggen, dus het begrip van de arbeidsovereenkomst voor bedienden heeft miskend en dienvolgens het in het middel vermelde artikel 2, paragrafen 1 en 3, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid van de arbeiders heeft geschonden;

Dat het eerste onderdeel van het middel gegrond is;

Om deze redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster in de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Hoei, rechtdoende in hoger beroep.

NOOT. — Zie nog betreffende een onderneming van kantoorwerken; Cass. 7 januari 1965, R.W. 1965-66, 532. Verg. in verband met kinderbijslagen: Cass. 26 november 1964, R.W. 1964-65, 1821, geval waarin de typistes als coöperateurs in een coöperatieve vennootschap waren opgenomen.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 25 april 1968.

Eerste Voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. de Bersaques.

Wnd. Procureur-generaal: M. Ganshof van der Meersch.

Bevoegdheid in burgerlijke zaken en in zaken van koop-handel. — Ongevallenverzekering. — Vordering tegen de verzekeraar tot betaling van de vergoeding. — Bevoegdheid van de burgerlijke rechter.

Man en vrouw zijn titularis van een kosteloze verzekeringspolis tegen ongevallen, die aan de overlevende een vergoeding van 30.000 fr. toekent in geval van overlijden, door ongeval, van de andere verzekerde. Niet betwist is de kwalificatie van het contract als ongevallenverzekering.

Hij die een ongevallenverzekering afsluit, wil zich dekken tegen de gehele schade of een gedeelte van de schade die voor hem of voor degenen die hij in de polis opgeeft, voortvloeit uit zijn overlijden of lichamelijk letsel ten gevolge van een ongeval.

De omstandigheid dat het toe te kennen bedrag niet noodzakelijk overeenstemt met de geleden schade sluit de toepassing niet uit van art. 1 van de wet van 27 maart 1891 (art. 12 in fine bevoegdheidswet), waarvan de bewoordingen betrekking hebben op elke vergoeding van de schade ten gevolge van een overlijden of een lichamelijk letsel, zonder te eisen dat deze vergoeding integraal deze schade zou dekken.

N.V. Drukkerij Het Volk t./ Formichi.

Gelet op het betstreden arrest, op 17 november 1966 door het Hof van beroep te Luik gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 8 en 12 van de wet van 25 maart 1876 op de bevoegdheid, welk artikel 8 gewijzigd is bij artikel 1 van

de wet van 15 maart 1932 en welk artikel 12 aangevuld is bij de wet van 27 maart 1891, 1 en 2 van het Wetboek van koophandel respectievelijk gewijzigd bij de artikelen 1 en 2 van de wet van 3 juli 1956 en van artikel 41 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen;

doordat het bestreden arrest, na te hebben vastgesteld dat de verzekeringspolis waarop verweerster haar rechtsvordering steunde, de betaling van een vergoeding van 30.000 frank aan de overlevende verzekerde voorschreef in geval van overlijden van de andere verzekerde binnen dertig dagen na het ongeval, hetwelk de enige en rechtstreekse oorzaak van het overlijden is, en zonder te betwisten, zoals eiseres het in haar conclusie voor het hof van beroep deed gelden, dat de verzekeraar niets anders verschuldigd was dan het in de overeenkomst bedongen bedrag, hetwelk niet noodzakelijk met de geleden schade overeenstemt, beslist dat eiseres, door zich ertoe te verbinden aan verweerster een vergoeding van 30.000 frank te betalen in het bij de overeenkomst bepaalde geval, haar de vergoeding had gewaarborgd van de schade welke het overlijden van haar man haar zou toebrengen, dat voormeld middel van eiseres niet ter zake dienend was en dat, vermits de rechtsvordering van verweerster strekte tot vergoeding van door het overlijden van een persoon veroorzaakte schade, de burgerlijke rechtbank en niet de rechtbank van koophandel bevoegd was om van deze rechtsvordering kennis te nemen;

terwijl uit de voormelde artikelen 1 en 2 van het Wetboek van koophandel voortvloeit dat de rechtsvordering van verweerster haar grondslag vond in een daad van koophandel van eiseres en derhalve, aangezien eiseres, zoals het beroepen vonnis het vaststelt, in limine litis de onbevoegdheid ratione materiae van de burgerlijke rechtbank had opgeworpen, alleen de rechtbank van koophandel bevoegd was, krachtens voormelde artikelen 8 en 12 van de wet op de bevoegdheid; en dat zo de de verzekeraar zoals eiseres het beweerde, niets anders verschuldigd was dan het in de overeenkomst bedongen bedrag hetwelk niet noodzakelijk met de geleden schade overeenstemt, het ten deze ging om een levensverzekering, zoals bedoeld in voornoemd artikel 41 van de wet van 11 juni 1874; dat de rechtsvordering tot betaling van de krachtens een dergelijke verzekering verschuldigde vergoeding niet strekt tot vergoeding van de schade veroorzaakt door het overlijden van een persoon in de zin van voornoemd artikel 12 van de wet op de bevoegdheid, zodat deze laatste wetsbepaling een dergelijke rechtsvordering niet aan de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel onttrekt;

Over de grond van niet-ontvankelijkheid door verweerster tegen het middel opgeworpen;

Overwegende dat verweerster betoogt dat het middel niet ontvankelijk is omdat eiseres haar voorziening steunt op twee onderscheiden grieven, namelijk, enerzijds, dat het arrest beslist dat de burgerlijke rechter bevoegd is om kennis te nemen van het geschil, terwijl de artikelen 12-1° van de wet van 25 maart 1876, 1 en 2 van het Wetboek van koophandel de kennis ervan aan de rechtbank van koophandel voorbehouden en anderzijds, dat de rechter beslist dat artikel 1 van de wet van 27 maart 1891, hetwelk artikel 12 van de wet van 25 maart 1876 aanvult, ten deze van toepassing is, terwijl de bewoordingen van deze wetsbepaling die uitlegging uitsluiten, zonder dat het middel preciseert welke, voor elk van die beide grieven, de wetsbepalingen zijn waarvan zij de schending inroept;

Overwegende dat uit de bewoordingen van haar verzoekschrift volgt dat eiseres haar voorziening slechts op de tweede van de bovenvermelde grieven steunt, vermits het geschil betrekking heeft op de uitvoering van een levensverzekeringscontract, die volgens eiseres, niet in artikel 12 van de wet van 25 maart 1876 wordt bedoeld;

Dat zo eiseres de schending van de artikelen 1 en 2 van het Wetboek van koophandel en 12-1° van de wet van 25 maart 1876 inroept, dit alleen geschiedt om te bewijzen dat, aangezien het laatste lid van genoemd artikel 12 niet van toepassing is, hieruit volgt dat het arrest ten onrechte en met schending van genoemde wetsbepalingen de bevoegdheid van de buregrlijke rechter heeft erkend;

Dat de grond van niet-ontvankelijkheid niet kan worden aangenomen;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat verweerster met haar man titularis was van een bijkomende kosteloze verzekeringspolis tegen ongevallen ten voordele van twee personen en « dat deze polis de betaling van een vergoeding van 30.000 frank aan de overlevende verzekerde voorzag, in geval van overlijden van de andere verzekerde binnen dertig dagen na het ongeval, hetwelk de enige en rechtstreekse oorzaak van het overlijden is »;

Overwegende dat het middel niet staande houdt dat het arrest, door het litigieuze contract als ongevallenverzekering te kwalificeren, de bewijskracht van de bewoordingen van de polis zou hebben miskend;

Overwegende dat uit de voorbereidende werken van de wet van 27 maart 1891 volgt dat de geschillen omtrent de vergoeding voor schade veroorzaakt door overlijden, lichamelijk letsel of ziekte, aan de burgerlijke rechter worden onderworpen, zelfs wanneer een dergelijke rechtsvordering steunt op een aansprakelijkheid of een waarborg welke uit een daad van koophandel is ontstaan;

Dat niets het mogelijk maakt de verzekeringscontracten uit deze zeer algemene bewoordingen te weren;

Overwegende dat hij die een ongevallenverzekering afsluit zich wil dekken tegen de gehele of een gedeelte van de schade welke voor hem of degenen die hij in de polis opgeeft, voortvloeit uit zijn overlijden of lichamelijk letsel ten gevolge van een ongeval;

Dat de omstandigheid dat het toe te kennen bedrag niet noodzakelijk overeenstemt met de geleden schade de toepassing niet uitsluit van artikel 1 van de wet van 27 maart 1891, waarvan de bewoordingen betrekking hebben op elke vergoeding van de schade ten gevolge van een overlijden of een lichamelijk letsel, zonder te eisen dat deze vergoeding integraal deze schade zou dekken;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT. — Verg. Hof Gent, 19 maart 1962, R.W. 1964-65, 877, inzake Develtere t./ N.V. Het Volk. Zie, in dezelfde zin als vorenstaand arrest: Hof Brussel, 5 november 1963, Pas. 1964, II, 288.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15e Kamer. — 4 april 1967.

Voorzitter: M. Terlinck.

Raadsheren: MM. de Smedt en Jans.

Advokaat-Generaal: M. Smets.

Advokaten: Mrs. Hubrechts, Hoschet en Stiers

Verkeersongeval. — Kruisende voertuigen. — Gedeelde verantwoordelijkheid. — In solidum. — Belgische staat. — Burgerlijke aansprakelijkheid voor militair.

Wanneer twee kruisende voertuigen, waarvan het ene, om een fietser voorbij te steken, in het midden van de

baan rijdt en geen geldige reden had om niet rechts van de rijbaan te rijden en het tegenliggend voertuig op zijn beurt een fietser voorbijsteekt moest dit laatste — wijl het het eerste kon en had moeten zien aankomen — rekening houden met de onregelmatige rijwijze. In die omstandigheden dient de verantwoordelijkheid tussen beide voerders verdeeld daar zij door hun respectievelijke fout hebben bijgedragen tot het ongeval. Ze zijn dan ook in solidum tegenover het slachtoffer van het ongeval gehouden.

De burgerlijke aansprakelijkheid van de Belgische Staat voor zijn militair die in bevolen dienst handelde, komt als aansteller niet in het gedrang.

V. en D. c/ H. en de Belgische Staat (Ministerie van Landsverdediging).

Overwegende dat de beroepen tijdig en in regelmatige vorm werden ingesteld;

Overwegende dat geen staat kan gemaakt worden op de nagelaten remsporen en glasscherven omdat, zoals de deskundige het onderlijnt, de localisatie ervan op de schets niet betrouwbaar is; dat nog minder kan gesteund worden op « afgevallen aarde » waarvan slechts meer dan 2 jaar na het ongeval voor het eerst sprake is geweest;

Overwegende dat geen enkel verwijt kan gemaakt worden, noch gemaakt wordt, aan de fietser die recht door en uiterst rechts van de rijbaan reed in de richting Leuven;

Overwegende dat uit de verklaring die deze fietster, dadelijk en ter plaatse van het ongeval, aan de politie aflegde, duidelijk blijkt dat H. met grote snelheid en in het midden van de baan reed;

Overwegende dat H. geen enkel geldige reden had om niet rechts van de rijbaan te rijden;

Overwegende dat D. zijnerzijds verzuimd heeft alvorens de fietser in te halen, zich ervan te vergewissen dat de weg over een voldoende uitgestrektheid vrij was, zodat er geen gevaar voor ongevallen was; dat hij namelijk H. kon en had moeten zien aankomen en rekening had dienen te houden met de plaats, hoe onregelmatig ook, die deze voerder op de rijbaan innam en die de inhaling van de fietser gevaarlijk maakte; dat hij deze inhaling in de gegeven omstandigheden niet mocht uitvoeren, zoals hij het deed, en de rechterrاند van de rijbaan had moeten blijven volgen;

Overwegende dat H. en D., door hun hogerbeschreven respectievelijk gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg, noodzakelijk hebben bijgedragen tot het besproken ongeval en tot de gevolgen ervan en o.m. tot de lichamelijke letsels door V.F. opgelopen; dat zij dan ook in solidum gehouden zijn tot algeheel herstel van de schade door deze burgerlijke partij ondergaan; dat zij verder in gelijke mate aansprakelijk dienen gesteld te worden voor de schade respectievelijk door de Belgische Staat en door D. zelve geleden;

Overwegende dat H. als militair en in bevolen dienst gehandeld heeft, zodat de burgerlijke aansprakelijkheid van de Belgische Staat als aansteller niet in het gedrang komt;

Overwegende dat thans niet definitief kan beslist worden over de eis van de burgerlijke partij V. tegen D. en H.; dat de aanstelling van een dokter-deskundige zich opdringt; dat, in afwachting van de uitslag van deze expertise, de toekenning van een som van 5.000 F. als voorschot op morele en materiële schade, gerechtvaardigd is;

Overwegende dat de schade gevorderd door de burgerlijke partij de Belgische Staat bewezen is, doch

slechts ten belope van $3.795 : 2 = 1.897,50$ F, ten laste valt van D;

Overwegende dat de herstellingskosten aan de wagen van burgerlijke partij D. tegensprekelijk werd bepaald op 35.346 F; dat de taks van 1.768 F allésszins door burgerlijke partij, taxi-uitbater, voor herstelling aan zijn taxivoertuig, moet betaald worden; dat de verlet-schade billijk op 7 dagen wachttijd + 6 dagen herstellingsduur = 13 dagen x 250 F (taxi) = 3.250 F mag worden geschat; dat aan deze burgerlijke partij dus lastens H. toekomt: $40.364 : 2 = 20.182$ F;

....

CORRECTONELE RECHTBANK TE GENT

Tijdelijke Kamer. — 6 juni 1967.

Voorzitter: M. Lefère.

Rechters: M.M. Vande Vyver en Jaspers.

Openbaar ministerie: M. Van Hove.

Advocaat: Mr. Roosens.

1. Visvangst. — Wet van 1 juli 1954. — Vijvers, visputten, sloten en kanalen. — Vrije beweging van de vissen naar openbare wateren. — Begrip.

2. Strafrecht. — Onoverkomelijke dwaling. — Rechtvaardigingsgrond.

1. Opdat de wet van 1 juli 1954 op de riviervisserij van toepassing zou zijn op vijvers, visputten, sloten en kanalen, is niet vereist dat de vrije beweging van de vissen tussen die wateren en de stromen, rivieren en andere openbare wateren op bestendige wijze mogelijk is; wanneer een verbinding, al is het bij onderbreking, bestaat met de openbare wateren, moeten de eerstvermelde wateren als openbare, niet als gesloten, wateren worden beschouwd.

2. Dwaling is een grond voor rechtvaardiging, ook voor schuldmissdrijven, zo ze onoverkomelijk is.

Een dwaling is onoverkomelijk zo in dezelfde omstandigheden elke redelijke en omzichtige mens in dezelfde dwaling zou verkeerd hebben.

Ministerie van Landbouw, Bestuur van Waters en Bossen
t./ Verstraeten.

Overwegende dat de kreek « Kleine Geul », in de volksmond bekend onder de benaming « Grote Geul » of « Ver-cruyssekkreek » naar de naam van de oevereigenaar, een « natuurlijk water » is gelegen te Assenede in het gebied van de Nicasiuspolder dat niet opgenomen is in de atlas der niet-bevaarbare waterlopen;

Overwegende dat blijkt uit de inlichtingen die op verzoek van de rechtbank door het openbaar ministerie bij het bestuur van de Nicasiuspolder werden ingewonnen, dat de roosters die aan de duikers zijn gevestigd in de afvoersloten van deze kreek uitgenomen worden wanneer het water te hoog komt, meestal in de maanden oktober-november, en het meer gebeurt dat zij eerst twee maanden nadien worden teruggeplaatst;

Overwegende dat wanneer de bedoelde roosters uitgenomen zijn, deze kreek langs twee « watergangen » die op kunstmatige wijze of door menschenhanden werden aangelegd, en die in de atlas der niet-bevaarbare waterlopen opgenomen zijn in toepassing van het artikel 1, paragraaf 5 van de wet van 15 maart 1950, in verbinding staat met twee niet-bevaarbare waterlopen, opgenomen in de atlas der niet-bevaarbare waterlopen, waarvan het water op natuurlijke wijze afvloeit, nl. De Vliet en de Isabellawatering, die op hun beurt uitmonden in het Leopoldkanaal;

Overwegende dat naar luid van artikel 1 van de wet van 1 juli 1954 op de riviervisserij, deze wet de visserij regelt in de binnenwateren, met uitzondering van die welke beoefend wordt op de vijvers, visputten, sloten en kanalen, van welke aard ook, wanneer de vissen die er leven zich niet vrij kunnen bewegen tussen deze plaatsen en de stromen, rivieren en andere openbare wateren;

Overwegende dat uit deze wettekst niet spruit dat de vrije beweging der vissen tussen de vijvers, visputten, sloten en kanalen, van welke aard ook, en de stromen, rivieren en andere openbare wateren op een bestendige wijze moet mogelijk zijn opdat de gezegde wet van 1 juli 1954 van toepassing zou zijn; dat het blijkt uit de voorbereidende werken dat, wanneer een verbinding, al is het bij onderbreking, bestaat tussen de evenvermelde wateren en de openbare wateren, deze wateren niet meer als gesloten, doch wel als openbare wateren kunnen worden aangezien, en derhalve onder de toepassing vallen van de wet op de riviervisserij. (Cass. 8 oktober 1962, Pas. 1963, blaz. 168);

Overwegend dat de kreek « Kleine Geul » onder die voorwaarden als een open water moet worden aangezien (in die zin het vonnis van deze rechtbank en kamer van 25 november 1966, R.W. 1966-1867, kol. 992);

Overwegende dat de vervolgingen die door het Bestuur van Bossen en Waters werden ingesteld tegen de vissers die in de bedoelde kreek zonder visverlof visten, nooit tot strafrechtelijke veroordelingen aanleiding hebben gegeven (zie dienaangaande het « verzoekschrift tot beroep » van het Bestuur van Waters en Bossen, in fine);

Overwegende dat het steeds de opvatting van het Openbaar Ministerie en van de Politierechter van het kanton Assenede blijkt geweest te zijn dat de wet op de riviervisserij niet op de « Kleine Geul » van toepassing was en tot onlangs, en meer bepaald tot maart 1966, nooit door het bedoeld bestuur tegen de vissers die er zonder vis-verlof visten, werd opgetreden;

Overwegende dat het bij de bevoegde kringen steeds een fel omstreden kwestie is geweest of deze kreek als een gesloten dan wel als een open water moest worden beschouwd;

Overwegende dat de moeilijkheden die tussen de oevereigenaar en het polderbestuur ontstaan zijn noemens. het visrecht aldaar zeker niet van aard zijn geweest om hieromtrent klaarte te brengen, te meer dat dorpspolitiek en onenigheid tussen de politiediensten onderling en tussen de politiediensten en het Bestuur van Bossen en Waters, er het hunne hebben toe bijgedragen om een juiste waardering van het juridisch karakter van dit water voor de gewone mens nog ingewikkelder te maken;

Overwegende dat de beklagde onder die voorwaarden terecht de onoverkomelijke dwaling inroept daar in dezelfde omstandigheden elke redelijke en omzichtige mens in dezelfde dwaling zou verkeerd hebben;

Overwegende dat volgens een algemeen strafrechtelijk beginsel hetwelk in het artikel 71 van het Strafwetboek wordt voorzien, de dwaling een grond van rechtvaardiging uitmaakt, ook voor de schuldmissdrijven, zo ze onoverkomelijk is (Les Nouvelles, Droit Pénal, 1, Boek 1, nummers 2565-2572);

Overwegende dat een dwaling onoverkomelijk is zo in dezelfde omstandigheden elke redelijke en omzichtige mens in dezelfde dwaling zou verkeerd hebben (Cass. 6 oktober 1952, Arresten van het Hof van Verbreking, jaargang 1953, blz. 35 met noot);

Overwegende dat, boven dit, kan worden betwist of het in de gegeven omstandigheden gelegen was vervolgingen in te spannen; dat de rechtbank evenwel niet bevoegd is om dienaangaande een welkdanige appreciatie te uiten;

Op deze gronden ;

Gelet op artikel 24 der Wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken ; artikelen 152, 162, 174, 191 en 194 van het Wetboek van Strafvordering ; artikel 1/a-b Wet van 25 oktober 1950 ; artikelen 1, 2 en 3 der Wet van 5 maart 1952, al de voormelde wetsbepalingen door de Voorzitter aangeduid,

De Rechtbank,

rechtdoende op tegenspraak :

Alle andere besluiten van de hand wijzende als niet gegrond ;

Ontvangt het beroep, verklaart het niet gegrond ;

Bevestigt het aangevochten vonnis ;

Legt de kosten van het beroep ten laste van de Staat.

JEUGDRECHTBANK TE ANTWERPEN

B-Kamer. — 25 oktober 1968.

Jeugdrechter : M. Dillen.

Openbaar ministerie : M. Six.

Rechtsvordering. — Actio ad futurum. — Hoede over de kinderen na echtscheiding.

Wanneer een man, die de echtscheiding in zijn voordeel bekomen heeft en aan wie het bestuur over de minderjarige kinderen van rechtswege toekomt bij toepassing van art. 302, lid 2, B.W., niettemin vraagt dat hem door de jeugdrechtbank het hoederecht over de kinderen wordt toegekend, moet die vordering als een actio ad futurum zonder enig actueel belang aangemerkt worden en, zelfs ambtshalve, niet ontvankelijk verklaard worden, zo hij niet aantoonst dat het hoederecht of de uitoefening ervan door de vrouw betwist of bedreigd wordt, en hij geen ernstige aanwijzing verstrekt waaruit zou blijken dat dat recht of de uitoefening ervan aan een nakende betwisting of bedreiging blootstaat.

X.

Gelet op het inleidend verzoekschrift op 19 februari 1968 aangeboden door X..

Gelet op de ter post aangetekende zendingen van 26 september 1968 waarbij onderscheidelijk verzoeker en verweerster, door de griffier van deze rechtbank regelmatig werden opgeroepen, en waarbij tevens voor verweerster een gelijkluidend afschrift van de vordering werd gevoegd ;

Gehoord ter zitting van 8 oktober 1968, verzoeker, bijgestaan door zijn raadsman Mr. . . . , advocaat te Antwerpen, alsmede verweerster in hun verklaringen, middelen en besluiten ;

Gelet op de schriftelijke zittingsbesluiten van 8 oktober 1968 namens verzoeker neergelegd door zijn raadsman voornoemd ;

Overwegende dat het inleidend verzoekschrift er toe strekt door de Jeugdrechtbank het hoederecht over de minderjarige kinderen, uit de echt van partijen gesproten, te horen toekennen aan verzoeker ;

Overwegende dat de echtscheiding tussen partijen op grond van bepaalde feiten bij definitief vonnis van 20 juli 1967 door de 2e kamer der rechtbank van deze zetel werd toegestaan ten voordele van de verzoeker ;

Overwegende dat het beschikkend gedeelte van dit vonnis op 21 november 1967 door de bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand werd overgeschreven in de registers van de burgerlijke stand met melding ervan op de rand van de huwelijksakte van partijen ;

Overwegende dat er tijdens de rechtspleging strekken- de tot voornoemde echtscheiding geen beslissing werd getroffen aangaande de hoede over de kinderen van partijen, noch bij een overeenkomst tussen partijen die behoorlijk werd bekrachtigd zoals in artikel 239 van het Burgerlijk Wetboek is bepaald, noch bij een beschikking van de voorzitter rechtsprekende in kortgeding overeenkomstig artikel 268 van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende dat derhalve bij toepassing van artikel 302 al. 2 van het Burgerlijk Wetboek het bestuur over de kinderen van partijen van rechtswege toekomt aan verzoeker, die de echtscheiding verkregen heeft ;

Overwegende dat verzoeker geenszins aanvoert dat dit hoederecht of de uitoefening ervan, tot op heden betwist werden of bedreigd werden door verweerster ;

Overwegende dat verzoeker bovendien nalaat enige ernstige aanwijzing te geven waaruit zou blijken dat zijn hoederecht over zijn kinderen en de ongestoorde uitoefening ervan voortaan zouden blootstaan aan een nakende betwisting of bedreiging ;

Overwegende dat de vordering van verzoeker derhalve voorkomt als een rechtsvordering « ad futurum » zonder enig actueel belang, welke zelfs van ambtswege door de Rechtbank niet ontvankelijk dient verklaard te worden ;

Zie : alsmede de daarin aangegeven rechtspraak,

— Répertoire Pratique du Droit Belge, Dl. 1, V^o Action, nrs 42-43-44-45-49-52-53 en 54 ;

— A. Fettweis : « Eléments de la compétence et de la Procédure Civile », Dl. II, pag. 362 en volg. ;

— L. Van Bauwel : « Handboek van het Burgerlijk Procesrecht », Dl. 1, nr. 158 ;

— R. Van Lennep : « Belgisch Burgerlijk Procesrecht », Dl. 1, Nr. 472 ;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

Gelet op de artikelen 2-9-34-35-37 en 41 van de wet van 15 juni 1935, artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek, art. 7-16-44-45-50-51 en 62 van de wet van 8 april 1965 betreffende de Jeugdbescherming ;

Gehoord in openbare zitting de heer R. Six, substituut van de Procureur des Konings in zijn advies, uitgebracht in de nederlandse taal ;

Alle andere en strijdige besluiten verwerpende ;

Wijzend op tegenspraak ;

Verklaart de vordering van verzoeker niet ontvankelijk.

Verwijst verzoeker tot de kosten van het geding.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE OOSTENDE

2e Kamer. — 5 september 1967.

Voorzitter : M. Deswaef.

Referendaris : M. Six.

Advocaten : Mrs. Van Ooteghem, D'Hoest, Roland, De Rijcke en Schramme.

1. Overeenkomst. — Industrieruiming. — Resultaatsverbintenis. — Fout van de onderaannemer. — Vervoercontract. — Resultaatsverbintenis. — Vreemde oorzaak. — Contractuele fout. — Schade aan derde. — Verjaring.

2. Rechtspleging in burgerlijke zaken en in zaken van koophandel. — Vordering van de hoofdeiser tegen de verweerder op de eis tot vrijwaring. — Vorm.

1. — A vertrouwde een scheepsmotor voor herstelling toe aan B. Om de motor te laten nazien liet B hem door C naar D brengen, waarna hij door C terug van D naar B vervoerd werd. Tijdens dit laatste vervoer viel de motor van de wagen en werd zwaar beschadigd.

De overeenkomst tussen A en B is een industrieverhuring die een resultaatsverbintenis in het leven roept. B is maar van zijn aansprakelijkheid ontheven, indien hij toeval bewijst. Hij staat trouwens in voor de foutieve uitvoering vanwege zijn onderaannemers.

De verbintenis van C als vervoerder ten opzichte van B is ook een resultaatsverbintenis. C vermag echter tegenover D, die de motor moest laden en stuwen, de slechte uitvoering hiervan in te roepen. Deze slechte uitvoering kan C ten opzichte van B niet als een vreemde oorzaak, die zijn aansprakelijkheid van vervoerder opheft, inroepen, nu blijkt dat hij zelf een fout heeft begaan door de motor onvakkundig op de wagen vast te zetten, fout die medeoorzaak is van de schade.

De fout van C in de uitvoering van het vervoercontract dat hem met B verbond, is ten opzichte van A, die een benadeelde derde is, een quasi-delictuele fout, zodat C, door A tot vergoeding aangesproken, niet de vrijwaring op grond van het vervoercontract kan inroepen.

2. — Voor de rechtbank van koophandel kan de hoofdeiser niet door middel van een conclusie een eis stellen tegen de door de verweerder op hoofdeis tot vrijwaring opgeroepen partij.

N.V. Pêcheries à Vapeur t./ S.V. Industrielle des Pêcheries e.a.

De feiten

De n.v. Pêcheries à Vapeur belast de s.v. Industrielle des Pêcheries met herstellingswerken aan de motor van een visserstreiler 0.80 «Duchesse de Brabant», zekere onderdelen van deze motor worden naderhand in opdracht van de s.v. Industrielle des Pêcheries door de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders voor nazicht vervoerd naar de werkhuizen van de N.V. A.C.E.C., te Gent;

Na herstel worden de motordelen, nl. het vliegwiël, acht cylinder mantels, bovcncarter, aandrijfas met pomp en ondercarter met krukas, door de p.v.b.a. Van Gheluwe terug vervoerd van Gent naar de werkhuizen van de s.v. Industrielle des Pêcheries; aan de aansluiting van de Steenweg op Drongen met de autosnelweg valt de ondercarter met krukas van de oplegger op de rijweg en dit stuk wordt ernstig beschadigd;

De procedure

de n.v. Pêcheries à Vapeur vordert de s.v. Industrielle des Pêcheries een schadeloosstelling van 425.738 frank, alsook 3.429 frank voor vervoerkosten, 600.000 frank voor genotsderving en 200.000 frank wegens blijvende minderwaarde van de motor;

de s.v. Industrielle des Pêcheries dagvaardt de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders in vrijwaring en vordert daarenboven nog 3.655 frank bijkomende vergoeding;

De p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders dagvaardt de N.V. A.C.E.C. in tussenkomst en vrijwaring, en vordert daarbij nog 50.000 frank voor de herstellkosten van de beschadigde oplegger;

de n.v. Pêcheries à Vapeur stelt bij besluiten ook een rechtstreekse eis tegenover de in vrijwaring en in onder-vrijwaring gedaagde partijen, en stelt tegenover de

p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders ook bij dagvaarding dezelfde eis;

de s.v. Industrielle des Pêcheries stelt mondeling (in een noot) eenzelfde eis tegenover de n.v. A.C.E.C.

Samenvoeging

Overwegende dat de vorderingen ingeschreven op de algemene rol, onder de nummers 9.224, 9.269 en 11.749 met elkaar verknocht zijn en dienen te worden gevoegd.

Hoofdeis van de n.v. Pêcheries à Vapeur t./ s.v. Industrielle des Pêcheries

Overwegende dat eiseres de motor van de trawler aan gedaagde had toevertrouwd met het oog op het demonteren, het gedeeltelijk herstel, het bezorgen van zekere onderdelen aan de n.v. A.C.E.C., het terugbekomen van deze delen en de montage van de herziene en herstelde motor;

Overwegende dat de overeenkomst tussen partijen afgesloten een industrieverhuring uitmaakt en dergelijk contract een resultaatsverbintenis in het leven roept (De Page, IV nr 877), de aannemer is slechts van zijn aansprakelijkheid ontheven in geval hij duidelijk het bewijs van toeval inbrengt;

Overwegende dat het derhalve niet volstaat voor de s.v. Industrielle des Pêcheries, te verklaren dat zij geen fout heeft bedreven; de verweerder beroept zich niet eens op toeval of overmacht en bewijst zeker niet het bestaan ervan, zodat de hoofdeis, in principe, gegrond is; overigens staat de aannemer in voor de foutieve uitvoering vanwege de onderaannemers waarop hij beroep doet.

Vordering in vrijwaring van de n.v. Industrielle des Pêcheries tegen de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders

Overwegende dat het deskundig onderzoek uitgewezen heeft dat het ongeval plaats had ten gevolge van een gebrekkige lading en stuwing, nl. het gebruik van ongezond hout voor het ondersteunen van carter met krukas, het niet-vakkundig vervaardigen van de transportbedding en het gebrekkig schoren en vastzetten van de lading;

Overwegende dat de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders als vervoerder tegenover de s.v. Industrielle des Pêcheries, verzender en bestemming, eveneens tot een resultaatsverbintenis gehouden is nl. de vervoerde zaken in degelijke staat af te leveren;

Overwegende dat ze echter inroept dat de n.v. A.C.E.C. de goederen diende te laden en te stuwen, hetgeen foutief geschiedde, en zij zich aldus kan beroepen op het bestaan van de vreemde oorzaak voorzien in artikel 4 van de wet van 25 augustus 1891;

Overwegende dat de n.v. A.C.E.C. motoronderdelen heeft geladen, de carter met krukas heeft geplaatst op een bedding van houten balken en daaraan heeft vastgehecht, terwijl de aangestelde van de vervoerder zich bezighield met het vastzetten der stukken en nl. het opvullen der ruimte tussen de motordelen en de zijkanalen van de oplegger; de prestaties door deze partijen werkelijk geleverd, blijken wel deze te zijn tot dewelke zij contractueel gehouden waren;

Overwegende dat de vervoerder, ten einde aan elke aansprakelijkheid te ontsnappen, het bewijs zou moeten leveren dat de «vreemde oorzaak» door hem ingeroepen, uitsluitend de aanleiding tot de schade is geweest, want, indien de «vreemde oorzaak» enkel heeft medegewerkt tot het ontstaan der schade en de vervoerder eveneens een fout bedreef, is er geen ontlasting van verantwoordelijkheid (Van Ryn: III, nr 2.343);

Overwegende dat, indien de n.v. A.C.E.C. inderdaad foutief handelde, o.m. door het gebruik van twee vermoldsteunbalken, door het gebrekkig bouwen van de bedding en het niet-voldoende vastzetten van de vracht op

deze bedding, dan is het eveneens waar dat de bestuurder van de tractor een fout bedreef door onvakkundig vasthechten van het materiaal aan het voertuig, zoveel te meer dat hij over kettingen beschikte en deze niet eens heeft gebruikt; dat de deskundige trouwens onderlijnt dat het niet gebruiken der kettingen in de gegeven omstandigheden een grove nalatigheid uitmaakte die zware gevolgen kon hebben (blz. 17 van het verslag);

Overwegende dat de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders zodoende tegenover de s.v. Industrielle des Pêcheries gehouden blijft.

Vordering in vrijwaring van de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders t./ n.v. A.C.E.C.

Overwegende dat mag aanvaard worden dat de hierboven vastgestelde fouten van de n.v. A.C.E.C. en van de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders in gelijke mate hebben bijgedragen tot de schade aan de vervoerde zaken en de n.v. A.C.E.C. aldus gehouden is de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders te vrijwaren voor de helft van hetgeen aan de s.v. Industrielle des Pêcheries toekomt.

Vordering van de n.v. Pêcheries à Vapeur tegen de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders en n.v. A.C.E.C.

Deze vorderingen werden ingeleid bij besluiten en tegenover de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders bij darvaarding hernomen;

Overwegende dat de p.v.b.a. Van Gheluwe opwerpt dat de tegenover haar gestelde eis door middel van besluiten niet ontvankelijk is;

Overwegende dat er tussen de eiseres in de hoofdzaak en de verweerder in vrijwaring geen gerechtelijk verband bestaat (R.P.D.B., V^o Garantie, nr 47), terwijl overigens vóór de rechtbank van koophandel alle vorderingen in tussenkomst moeten ingeleid worden bij dagvaarding (art. 416 Wb. B.Rv.); de eis van de n.v. Pêcheries à Vapeur door middel van besluiten genomen tegenover de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders is derhalve onontvankelijk;

Tegenover de vordering bij dagvaarding tegen haar ingeleid roept de p.v.b.a. Van Gheluwe de verjaring in voorzien bij artikel 9 van de wet van 25 augustus 1891, doch deze verjaring is slechts toepasselijk op de contractuele verhoudingen in het vervoercontract en niet wanneer de vraag, zoals hier, gesteund is op de delictuele of quasi-delictuele verantwoordelijkheid van de vervoerder (Fredericq: Traité, d. III, nr. 467; Van Ryn III, nr. 2.249);

Indien de contractuele aansprakelijkheid slechts toepassing vindt bij de partijen der overeenkomst, belet dit niet dat de fout van één dezer partijen, die delictuele verantwoordelijkheid tegenover een derde, die schade lijdt, kan doen ontstaan;

Overwegende dat de n.v. Pêcheries à Vapeur hier een schadelijgende derde is; dat de aangestelde van de p.v.b.a. Van Gheluwe Gebroeders een quasi-delictuele fout en onvoorzichtigheid bedreef door een zo kostelijke en zware vracht niet behoorlijk te hebben vastgemaakt op de oplegger en deze fout in grote mate heeft bijgedragen tot het ontstaan der schade; dat de vordering tegen de p.v.b.a. Van Gheluwe dan ook gegrond is;

Overwegende dat de vordering door middel van besluiten tegenover de n.v. A.C.E.C. ingeleid, ook niet ontvankelijk is, alhoewel de n.v. A.C.E.C. de niet-ontvankelijkheid niet inroept;

Dat artikel 416 WB. B.R.V. inderdaad een substantiële bepaling is die de openbare orde raakt (Rb. van Kooph. Brussel 16-3-1955, J.C.B. 1955-235-id. 2 juli 1960, J.C.B. 1961-40) en overigens de vrijwillige verschijning voor de rechtbanken van koophandel (zonder dagingsexploot) niet mogelijk is (Rb. koop. Brussel 7 juli 1954, J.C.B. 1954-380, verslag van Reepinghen over de gerechtelijke hervorming I blz. 300);

Vordering van de s.v. Industrielle des Pêcheries c/ n.v. A.C.E.C.

Overwegende dat deze eis eveneens, bij gebrek aan exploit, niet ontvankelijk is, zoveel te meer daar deze eis slechts op zeer lapidaire wijze wordt geformuleerd in een niet-ondertekende nota en verder niet meer ontwikkeld werd.

Over de gevorderde bedragen:

Overwegende dat de gerechtelijke deskundige de herstellkosten van de beschadigde motoronderdelen heeft geraamd op 401.638 frank, waarbij te voegen 3.665 frank kosten van behoud door de s.v. industrielle des Pêcheries gemaakt;

Alle partijen zijn het over deze bedragen eens;

Overwegende dat eiseres in de hoofdzaak terecht niet de 3.665 frank opvordert daar zij deze som niet heeft uitgegeven; nochtans vraagt ze 3.429 frank voor de vervoerkosten van de herstellde delen van Gent naar Oostende; deze post is verrechtvaardigd door de factuur A.C.E.C. van 11 september 1964;

Aldus is de vordering van de n.v. Pêcheries à Vapeur tot hertoe bewezen voor:

Herstellkosten:	401.638 frank
taks 6 %	24.098 frank
factuur A.C.E.C. (vervoer)	3.429 frank

totaal: 429.165 frank

Overwegende dat de n.v. Pêcheries à Vapeur daarenboven nog 200.000 frank vordert wegens blijvende minderwaarde van de motor, en 600.000 frank schadeloosstelling wegens gebruiksderiving van haar treiler gedurende 45 dagen;

Overwegende dat niet aangetoond wordt dat de beschadigde onderdelen enige minderwaarde behielden na de herstelling; bewuste motor is nu sedert ongeveer drie jaar terug in werking zonder dat eiseres dienaangaande enige klacht uit;

overigens de deskundige die gelast was met de raming der schade, spreekt niet van enige blijvende schade en de eiseres heeft bij het deskundig onderzoek ook geen enkele opmerking daarover gemaakt;

Overwegende dat een deskundig onderzoek noodzakelijk is voor het onderzoek der beweerde schade door stilliggen van de treiler;

Overwegende dat de s.v. Industrielle des Pêcheries terecht, boven het bedrag geëist door de n.v. Pêcheries à Vapeur, een bedrag van 3.665 frank vordert wegens kosten door haar gemaakt bij het bewaren der motordelen (of. verslag, blz. 19);

Overwegende dat de p.v.b.a. Van Gheluwe ten onrechte de vraag betreffende de schade wegens gebruikderiving van de treiler «Duchesse de Brabant» verwerpt, inroepende dat zij niet instaat voor de onrechtstreekse schade;

Overwegende dat de onrechtstreekse schade deze is waar het oorzakelijk verband tussen fout en schade niet bewezen of niet zeker is (cf. R. Dalcq onder Beroep, Gent 12-2-1959, R.C.A.R. nr 6.421); dat het hier nochtans duidelijk is dat het eventueel langer stilliggen van het voertuig te wijten was aan bewust schadegeval;

Overwegende dat de p.v.b.a. Van Gheluwe eindelijk tegenover de n.v. A.C.E.C. een bedrag, voorlopig vastgesteld op 50.000 frank, vordert wegens schade veroorzaakt aan haar oplegger;

Dat het voertuig, onmiddellijk na het ongeval en blijkbaar zonder enig tegensprekelijk onderzoek werd hersteld; dat geen factuur van de herstellwerken wordt voorgebracht; dat de p.v.b.a. Van Gheluwe derhalve geen enkel bewijs inbrengt van de schade voor haar voertuig opgelopen en een deskundig onderzoek laatijdig ware.

....

BOEKBESPREKING

Marcel Storme, Gerechtelijk Wetboek, met bijzondere wetten en besluiten. Gent, E. Story-Scientia (2e toevoeging), 1966.

Wij hebben reeds in een vorige bespreking de grote verdiensten in het licht gesteld van de uitgave van het Nieuw Gerechtelijk Wetboek, door Prof. Marcel Storme in de serie Wetboeken die op schitterende wijze uitgegeven wordt door de uitgeverij E. Story te Gent.

Wat de uitgave van het gerechtelijk wetboek betreft heeft dit niet enkel de verdiensten van al de uitgaven die in deze serie verschijnen, nl. de vermelding van de Franse wetteksten onder de Nederlandse en de annotatie van de artikelen door menigvuldige gegevens uit de rechtspraak, doch het is een gelukkig initiatief geweest in deze uitgave enkel te bundelen die reeksen artikelen van het Nieuw Gerechtelijk Wetboek die reeds door koninklijke besluiten in werking werden gesteld.

Het is inderdaad voor de practicus niet steeds gemakkelijk nauwkeurig te weten of een bepaald artikel van het Gerechtelijk Wetboek al of niet reeds in werking is.

Dit moet, met pijnlijke vlijt aangetekend worden op de gepubliceerde tekst met mogelijkheden van vergissing.

Het initiatief dat door Prof. Storme genomen werd bestaat er in, in deze uitgave enkel die teksten te bundelen die reeds in werking gesteld werden, zodanig dat men in deze uitgave volledig al de artikelen vindt die thans reeds van toepassing zijn. Zulks belet elke vergissing en geeft een gemakkelijk overzicht van de stand van zaken tot op 1 januari 1969.

Naargelang nieuwe koninklijke besluiten andere stukken van het Gerechtelijk Wetboek toepasselijk zullen verklaren, zullen deze door de uitgeverij aan de belangstellenden gezonden worden, zodat men steeds een wetboek zal voorhanden hebben waarin met de meeste nauwkeurigheid alle teksten verzameld zijn die reeds in werking werden gesteld.

Het blijkt hieruit reeds hoe onmisbaar deze uitgave is en wanneer we dan nog uitdrukkelijk dienen te onderstrepen dat zij wat de verzorging betreft aan de hoogste eisen voldoet, kunnen wij met zekerheid verklaren dat deze uitgave een buitengewoon succes zal kennen.

R.V.

Commission Droit et Vie des Affaires, Rijksuniv. Luik, **Le juriste d'entreprise**, 1968 (650 fr., te bekomen bij Commission Droit et Vie des Affaires, 2, rue Ch. Maignette, Luik), 660 blz.

In december 1967 vierde de Luikse « Commission Droit et Vie des Affaires » haar 10e verjaardag. De hoofdenmerken en bijzonderste verdiensten van deze bloeiende instelling bespraken we reeds in R.W. 1962-63, kol. 833 volg. Ter gelegenheid van het vieren van haar tweede lustrum richtte de Commission Droit & Vie des Affaires (C.D.V.A.) een internationaal congres in betreffende de *bedrijfsjurist*. De notulen van dit congres, samen met andere overvloedige documentatie (o.a. uit Engeland en de Verenigde Staten), zijn thans van de pers gekomen.

In een eerste deel vindt men een uiteenzetting van de status van de bedrijfsjurist in België en in het buitenland (inz. Engeland, V.S.A., Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland en Zweden). Het Belgisch gedeelte wordt bezorgd door Prof. Flamme, van de V.U.B., aan de hand

van een bijzonder interessante enquête, ingericht in samenwerking met het Luikse Institut de Sociologie. De resultaten van deze enquête verschaffen een schat aan gegevens betreffende het profiel van de bedrijfsjurist in ons land.

Het tweede deel omvat een aantal studies over het bedrijfsleven en de jurist. Hierin vindt men opstellen door bedrijfsjuristen zelf alsmede door universiteitsprofessoren. Talrijke aspecten van de taak en de plaats van de jurist in de onderneming worden onder ogenschouw genomen, en suggesties worden gemaakt i.v.m. een efficiënt gebruik van de jurist in het bedrijfsleven. Talrijke opstellen over de toestand in het buitenland plaatsen het besproken onderwerp in een zeer stimulerend perspectief.

In een derde deel wordt de vorming van de bedrijfsjurist nader belicht, waarbij de aandacht vooral gaat naar de aan gang zijnde (?) hervorming van de juridische studies in ons land (met o.a. een interessante studie van de heer decaan P. De Visscher).

In het vierde deel wordt dan het moeilijk onderwerp van de beroepsplichten van de bedrijfsjurist aangesneden, waarbij ook de verhoudingen tussen bedrijfsjuristen en advocaten worden besproken, mede aan de hand van buitenlandse ervaringen.

Het vijfde deel behandelt de informatie van de bedrijfsjurist, en bevat een leerrijke documentatie over het gebruik van elektronische ordinateuren voor documentatiedoeleinden (CREDOC en andere buitenlandse verwezenlijkingen).

In een zesde deel, tenslotte, wordt dan enig licht geworpen op de verantwoordelijkheden van de jurist (niet alleen de bedrijfsjurist) t.a.v. de gemeenschap. Stippen we hier vooral de studie van de heer R. Carton de Wiart aan over de verantwoordelijkheid van de bedrijfsjurist t.a.v. de gemeenschap.

Dit werk bevat een schat aan documentatie voor al wie belangstelling heeft voor de rol van de jurist in het economisch leven, en voor het economisch recht in het algemeen. In ons land geniet de functie van bedrijfsjurist nog niet voldoende erkenning (hoewel ongeveer een jaar geleden, precies onder de impuls van de C.D.V.A., een Belgische vereniging van bedrijfsjuristen werd opgericht) en in dit boeiend werk zal men heel wat stof voor verdere bezinning en — laten we hopen — voor verdere opbouw van het economisch recht aantreffen. Op dit gebied heeft de C.D.V.A. sedert nu meer dan 10 jaar baanbrekend werk gepresteerd, en haar bezielers — de professoren P. Horion, C. del Marmol en L. Dabin — verdienen de erkentelijkheid van de juristen van dit land.

Prof. Mr. Guy Schrans

Pierre Dembour, Les Accidents du travail et la Cour de cassation, Etabl. Em. Bruylant, Brussel, 1968, 230 blz.

Er is misschien geen stof die meer aanleiding heeft gegeven tot jurisprudentie van het Hof van Cassatie dan de wet op de vergoeding der arbeidsongevallen.

Ons hoogste Hof heeft een zeer constructieve rechtspraak uitgewerkt, die in belangrijke mate de wetgeving zelf is komen aanvullen en het was voorzeker de moeite waard een globaal overzicht te geven van de menigvuldige tussenkomsten van het Hof van Cassatie in deze aangelegenheid.

In het werk van de heer Pierre Dembour worden niet minder dan ongeveer 350 arresten van ons hoogste Hof besproken.

De uiteenzetting in het werk gebeurt artikelsgewijze en na elk artikel waarvan de tekst gereproduceerd wordt, met al de wetgevende wijzigingen, wordt een samenvatting verstrekt van de bijzonderste arresten die het artikel hebben geïnterpreteerd.

Gezien het de bedoeling was van de auteur enkel de aandacht te vestigen op de tussenkomsten van het Hof van Cassatie was het volkomen verantwoord de artikels-gewijze behandeling te verkiezen boven een systematisch overzicht van de rechtspraak.

Daar de uitgave hoofdzakelijk bedoeld is als een weg-wijzer voor de praktijk, zal de belangstellende onmiddellijk bij elk artikel de bespreking vinden van al de arresten die door het hogste Hof aan deze stof zijn gewijd.

Schrijver heeft daardoor aan de practici, zowel magis-traten als advocaten, een zeer grote dienst bewezen en hun veel besparing van tijd mogelijk gemaakt.

Dit boek zal elkeen die arbeidsongevallen behandelt, hij weze jurist, verzekeraar of syndicalist, voortdurend bij de hand moeten hebben.

Het is voorzeker met genoegen dat wij kunnen vast-stellen hoe haast op elke bladzijde van het werk ver-wezen wordt naar de rechtstraak die gepubliceerd werd in het Rechtskundig Weekblad. R.V.

MEDEDELINGEN

Verbond van Belgische Advocaten

Het Verbond van Belgische Advocaten zond het hier-onder afgedrukte schrijven aan zijn leden.

Opiniepeiling

475 antwoorden bereikten tot op heden het secretariaat. Het Bureau dringt aan opdat nog talrijke bijvoeglijke antwoorden gericht zouden worden tot het secretariaat, Gerechtsgebouw te Brussel.

Hoe meer confraters antwoorden op de vraagbaak, des te meer zullen de besluiten van het onderzoek doel-treffend zijn.

Het bestuur zorgt ervoor dat het strikte geheim omtrent de gegeven antwoorden zal geëerbiedigd worden. Alleen de algemene gevolgtrekkingen zullen ter kennis van de Balie gebracht worden.

Het Gerechtelijk Wetboek en de termijnen.

Een Nederlandse uitgave zal persklaar zijn terzelfder-tijd als de Franse uitgave.

Inschrijvingen om deze tekst te bekomen worden ge-daan door storting van 150 fr. op PCR 526 van de Private Kas, voor rekening nummer 15.143/03 van het Documen-tatiecentrum van de Balie te Brussel. Liefhebbers worden verzocht te bepalen in welke landstaal zij de tekst ver-langen te krijgen.

Verzoekschriften van het Gerechtelijk Wetboek.

Ook een 60-tal formulieren van requesten en namelijk de meest gebruikelijke, worden in de beide landstalen opgesteld en zullen ter beschikking gesteld worden van de advocaten die ze op het secretariaat van elke Balie en op het secretariaat van het Verbond, en op het secre-tariaat van het Documentatiecentrum — Gerechtsgebouw te Brussel — zullen kunnen bekomen.

Belgisch Interuniversitair Centrum voor Sociaal Recht

Het Belgisch Interuniversitair Centrum voor Sociaal Recht zal op zaterdag 25 januari 1969, te 10 uur, een

studiedag inrichten met als thema: Les prestations fa-miliales.

De verslaggevers zullen zijn: de heer R. Van de Put en de heer P. Van der Vorst.

De studiedag zal doorgaan in de Commissiezaal nr. 1, 1e verd., van het Instituut voor Sociologie van de Vrije Universiteit te Brussel, Johannalaan 44, te Brussel-5.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Privaatrecht, jg. 1968, nr. 4:

Dorhout Mees T. J., De terugvordering door de verkoper van geleverde en onbetaald gebleven roerende goederen naar Belgisch en Nederlands recht. — Van Poppel V., Wets-ontduiking bij clandestiene huwelijken.

Tijdschrift voor Gemeenterecht, jg. 1968, nr. 12:

Onbevaarbare waterlopen. — Inhoudstafel.

Advocatenblad: jg. 1968 - nr. 11:

De Savornin Lohman A. F., De interlokale associatie. - Kemp F., De B.T.W. in de advocatenpraktijk. - Beekhuis C. H., Het voor advocaten en procureurs tijdens de Repu-bliek geldende Tuchtrecht III. - Van Werkum H. D., Afschrijving.

Nederlands Juristenblad: jg. 1969 - nr. 1:

Polak J. M., De wetgeving van het Departement van justitie. - Kan. J. M., Hoever gaat de bevoegdheid van de administratieve rechter? - Govaerts C. H., Rechteloos tegenover geluidshinder door vliegtuigen? - Fischer-Keuls E., Vereniging voor Rechtsvergelijking. - De Kok H.G.F.M., Pluraliteit van schulden en dus failliet?

nr. 2

Meyer Drees F.J., Enkele aantekeningen bij het wets-ontwerp inzake de luchtverontreiniging. — Funke A.P., Wordt het gesloten systeem van civiele rekestprocedures door artikel 429b opengebroken? — Kisch I., In memo-riam Willen Duystee, De Smedt J. Th., S.J. Fockema Andreae †. — Rapport van de Commissie Kinderrecht-spraak. — Boas S., Onderwaardering van het recht? of: Een nieuw pleidooi voor een bijzondere postzegel. — Langemeyer G.E., Nederlands-Duitse juristenbijeenkomst. — Langemeyer G.E., Nederlaondse Vereniging voor Rechtspraak.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registra-tie: jg. 1968 - nr. 5021:

Linders J. H., Verzorgingsflats - welke rechtsvorm? - Simons L.J.A., Nieuw registratieformulier?

nr. 5.022

Drielsma H.A., *De ontwikkeling van de verhouding tussen privaats- en fiscaalrecht in het licht van tien jaren jurisprudentie over de Sucessiewet 1956 (I)* — Kisch I., *Nieuw erfrecht voor Israël*.

nr. 5.023

Drielsma H.A., *De ontwikkeling van de verhouding privaats- en fiscaalrecht in het licht van de tien jaren jurisprudentie over de Sucessiewet 1956 (II, slot)*. — Kist J., *Overzicht der Nederlandse rechtspraak: Verbin-tenissenrecht (I)*.

Nieuwe literatuur over Oorlog en Vrede, jg. 1968, nr. 12.
Boekbespreking.

Journal des Tribunaux: jg. 1969 - nr. 4641:

Duquesne A., *La solution des conflits de lois dans le temps et le droit transitoire dans le Code judiciaire*.

nr. 4642

Matthys J., *Répercussions et innovations du Code judiciaire dans diverses branches du droit privé et du droit public (1ère partie)*.

Répertoire Fiscal, jg. 1968, nr. 10.

Sibille P., *Systèmes fiscaux et développement: le Congo-Kinshasa*.

Europees Vervoerrecht, jg. 1968, nr. 6.
Rechtspraak.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jg. 1968, nr.-3.

Screvens R., *Réforme de la législation belge concernant le Cour d'assises*. — Velu J., *De droit à la liberté et à la sécurité de la personne*.

Recueil Dalloz Sirey (Parijs) jg., 1968 - nr. 44:

Inhoudstafel.

nr. 1, jg. 1969:

Hamon L., *L'introduction de la publicité à la télévision et son contentieux. Le principe de la limitation et les modalités de son contrôle*.

Jg. 1969 - nr. 2:

Frossard J., *Un vide législatif: la nationalité des sociétés*.

Der Staat, jg. 1968 - nr. 4:

Ronneberger Fr., *Verfassungswirklichkeit als politisches System*. — Martens W., *Zur Frage der Bindung von Nicht-mitgliedern an die Grundsätze der Satzung der Vereinten Nationen*. — Oestreich G., *Fritz Hartung als Verfassungshistoriker*. — Gerschmann K.-H., *Nicht-Platonische Quellen zur Utopia des Thomas Morus*.

Tijdschrift voor Notarissen, jg. 1968 - nr. 12:

Werdefroy F., *De registratie en de registratierechten*.

Arbitrale Rechtspraak, jg. 1968 - nr. 570:

Sanders P., *Zelfstandig bestaan van het arbitraal belang*.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"